İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ KÜLTÜR
İŞLERİ DAİRE
BAŞKANLIĞI
KARAMİZAH
MERKEZİ AYLIK
YAYIN ORGANIDIR

YIL 1
SAYI 5
1998

MİZAH KÜLTÜRÜ

Karamizah Merkezi Karikatür Okulu öğrencilerinin çalışmaları: Bunlara amatör denmez, hepsi birer usta çizer!

"BU DERGİ SİZİNDİR. ALABİLİRSİNİZ!"

ALİ ULVİ VE ÇİZGİROMAN...

HÜSEYİN RAHMİ VE BİR ÖYKÜSÜ...

AKBABA'DAN "MEKTUP" VAR...

GÜNÜMÜZ GÖZÜYLE "KARAGÖZ" VE KÜLTÜRÜMÜZDEKİ YERİ

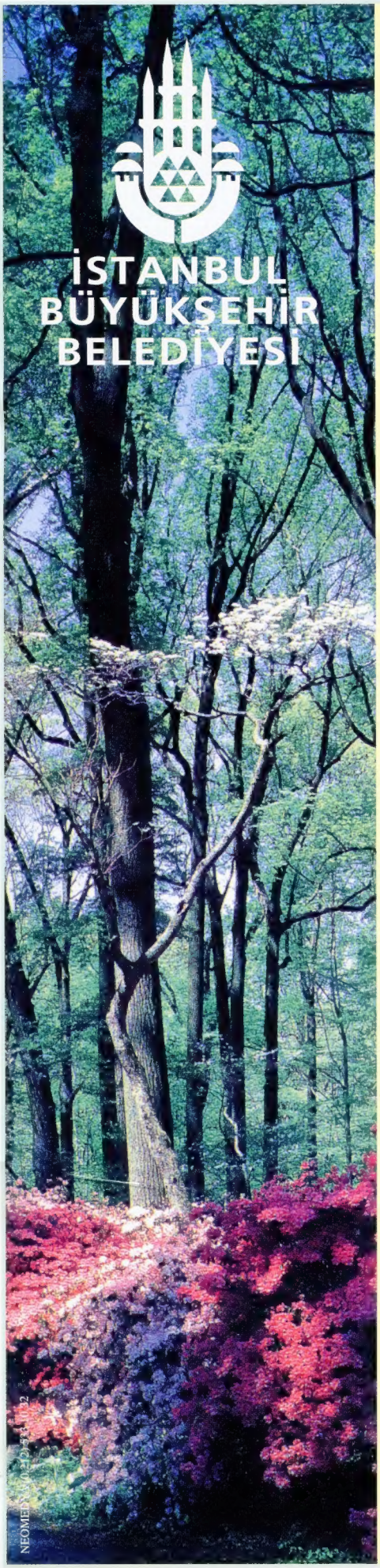

1996'da 100 bin,
1997'de 200 bin

...ve 1998'de

400 bin ağaç daha dikiyoruz

İSTAÇ

BİLGİ İÇİN:
İSTAÇ A.Ş.
TEL :(0.212) 230 65 06-230 63 24-230 60 41
FAKS: (0.212) 296 70 46-231 76 14

İSTANBUL'A DÖRTYÜZBİN AĞAÇ
KAMPANYASI

TÜRK TARİHİNE damgasını vuran kahramanların çizgi romanlara dönüşmesi Erol Abasız'ın gayretleriyle çoğaldı. Sunguralp, Kılıçarslan, Selahaddin Eyyubi, Yunus Emre ve nicelerini Abasız sayesinde çocuklarımız tanıdı, sevdi.. Yabancı kahramanların yerine bizden kahramanların maceralarını okumaya başladılar.. Erol Abasız ilk çizgiroman deneyimlerini küçük yaşlarda edindi. Daha lise 3. sınıftayken yaptığı çizgiromanlar yayınlandı. Yüksek tahsil için geldiği İstanbul'da çeşitli gezete ve çocuk dergilerinde çizgiroman çizmeye başladı. Bildiğimiz ünlü Türk kahramanlarını konu alan nice eserler kitap haline getirerek ebedileştirdi.. (Sayfa 2,,3,4,5,6,7)

içindekiler

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR VE BİR ÖYKÜSÜ: "TEVSİYESİZ İŞ OLMAZ" 2

USTALARIN "GİZLİ BİR USTASI" KENAN AKINCI VE MEKTUPLARI... 4

EROL ABASIZ TÜRK KAHRAMANLARINI NASIL ÇİZGİYE DÖNÜŞTÜRDÜ? 6

KÜLTÜR MERKEZİ'NİN "YENİ" ÇİZERLERİNİN "YENİ" ÇİZGİLERİ.... 18

GELENEKSEL MİZAHIMIZ: "KARAGÖZ" HAKKINDA ARAŞTIRMALAR.. 22

ORTAOYUNCULAR'DAN: KAVUKLU HAMDİ, KÜÇÜK İSMAİL VE DİĞERLERİ... 26

EDEBİYATINDİKENLİ GÜLLERİ: "HİCİV VE TAŞLAMA" ÖRNEKLERİ... 28

DEMİR PERDE ÜLKELERİNDE, HALK MİZAHI NASIL KULLANIRDI? 30

HASAN AYCIN'IN BİR KARİKATÜRÜ 32

ÇİZGİROMAN ÜZERİNE: Çoğumuz çizgiromanla geçtik okumaya. Çocukluğumuzda Baytekin'ler, Mandrake'ler vardı. Çizgiyi izlemenin kolaylığı ile okuma zevkini birleştirip, geleceğin kitap okurunu yetiştiriyordu çizgiromanlar belki de. Ama 20-25 yıldır büyüklerin de dünyasını istila etti çizgiromanlar. (Sayfa 8,9)

KARAGÖZ HAKKINDA: Geleneksel kültürümüzde büyük bir yeri olan Karagöz'ün maceraların nakledilmesi giderek azalıyor gibi. O, asaletini, güzelliğini kaybediyor diye gücenmeye başladık. Karagöz, Hacivat hatta Pişekar'ın gerçekten yavaş yavaş unutuluyor mu, bunda gücenmeye, kaygı duymaya gerek var mı? (Sayfa 18,19.20)

KARAMİZAH KÜLTÜR MERKEZİ: Her sayımızda Karamizah Kültür Merkezi'nin genç karikatür çizerlerine açıyoruz. Bu genç yeteneklerin amatör ya da ustalaşmış olduklarına bakmadan çizdiklerini yayınlıyoruz. (Sayfa 14, 15,16.)

HÜSEYİN RAHMİGÜRPINAR VE BİLMEDİKLERİMİZ: "Uyanmak istediğim bir uykudan maalesef pek erken gözlerimi açtım. Yine bir uzun günün beynimin içinde sızlanan ihtiyaçları beni pek fena ürkütüyor: Aman yarabbi, hayat ne kadar pahalılaştı. Nefes almaktan başka her şey para ile..." Üstadın mizahçı yönünün ne kadar zengin olduğunu çoğumuz bilmeyiz. Döneminde yazdığı bir öyküsünü aktarıyoruz.. (Sayfa 22,23)

USTALARIN GİZLİ USTASI KENAN AKINCI: Rıfat Ilgaz'dan Aziz Nesin'e kadar pek çok mizah yazarını yetiştiren, Akbaba Mizah Dergisi'nin fazla tanınmayan "gizli" isimlerinden birisi... Öğretmen mesleğini sevdiği için ölene kadar onu bırakmayan, sürekli yazan, çocuklarını da sevdiği mesleğe bulaştıran adam... (Sayfa 24,25.)

KAVUKLU HAMDİ VE ORTAOYUNU: "Hani bugün sinema ve maç tutkunları var ya, benim orta oyunu düşkünlüğümün yanında bunların ki hiç kalır. Gider en ön sıraya sokulur, Kavuklu Hamdi'yi gözlerimle yerdim sanki. Sadece o değil, Küçük İsmailleri, Nazmi Ziyaları... Hatta bu konuya daha yakın olabilmek için memlekette ilk hususi mektebi bilahare Letafet apartmanına taşıdım.." (Sayfa 26,27)

Merhaba

SEVGİLİ mizah dostları,
Gene birlikteyiz. "Mizah Kültürü" her geçen ay gelişerek yayın hayatına devam ediyor. Tabi bu gelişmede siz okurlarımızdan gelen yapıcı eleştirilerin de payı büyük.

BU GÜNE kadar çıkan sayılarda çoğunlukla mizahın ünlü isimleri sayfalarımızda yer aldı. Oysa mizah kültürüne gönül vermiş, aşkla şevkle çalışan, ürün veren ama ismen ve cismen okurların çok yakından tanımadığı ustalar var. İşte bu sayı, o isimlere ağırlık verdik. Bunlardan biri de Erol Abasız. Abasız, özellikle tarihi Türk kahramanlarını çizmiş, onları beyaz kağıtta hareketlendirmiş bir isim. Çizdiklerini izlerken kendi tarihimiz hakkında da canlı bir bilginin sahibi oluyoruz. Tarih kitaplarının sayfalarıyla, çizgiromanın kareleri arasında işte böyle bir "canlılık" farkı var. Adeta tarihi yaşıyorsunuz.

BİR GİZLİ usta da Kenan Akıncı. Akbaba ekolünden yetişen bir değerli sanatçıyı daha "Mizah Kültürü" sayfalarında yakından tanıyacaksınız. Mizahımızın unutulmuş ustalarına önümüzdeki sayılarda yer vermeye devam edeceğiz. Mustafa Uykusuz, Mehmet Polat, Oğuz Haluk Alplaçin, İsmet Çelik, Suavi Sualp gibi isimleri hep beraber anacağız.

Sözü fazla uzatmadan sizi "Mizah Kültürü" ile başbaşa bırakıyorum. Bir sonraki sayıda görüşmük umuduyla hoşçakalın.

Hasan Kaçan

MİZAH KÜLTÜRÜ

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KÜLTÜR İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI
İSTANBUL KÜLTÜR VE SANAT ÜRÜNLERİ
TİCARET A.Ş. ADINA SAHİBİ
ŞENOL DEMİRÖZ

yayın yönetmeni HASAN KAÇAN
yayın koordinatörleri
HAKAN ALPİN, METİN ÖZTÜRK
yazı işleri müdürü CEM AYTEPE
grafik tasarım MİKAİL ERDOĞAN
uygulama MEHMET ÇİÇEKYÜZLÜ

yapım "HETEN KETEN LEKLEMDİLİK" 272 34 54
baskı "İNCELER OFSET" 576 56 44

KAPAK: CEVDET KUDRET'İN BİLGİ YAYINEVİ TARAFINDAN YAYINLANAN KARAGÖZ KİTABINDA YER ALAN OZAN SAĞDIÇ'IN BİR DESENİ, 1968 ANKARA.

Tavsiyesiz iş olmuyor. Nüfuzlular tavsiyelerini kendilerine mensupla için saklıyor. Bizim gibi bikesler ne kadar müstaiit olsalar şayan'ı himayet ve tavsiyeye şayan görünmüyorlar.

"Hâmisiz, tavsiyesiz bi

Türk edebiyat ve mizahının büyük ismi Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın portresi..

Türk mizahının büyük üstadı Hüseyin Rahmi Gürpınar, 78 yıl önce yazdığı bir yazısında, sanki bugünü anlatıyor: Bir Açın Ruznamesi'nden Bir Kaç Yaprak. Yayınlandığı tarih: 25 Mayıs 1920, İkdam...

"Uyanmak istediğim bir uykudan maalesef pek erken gözlerimi açtım. Yine bir uzun günün beynimin içinde sızlanan ihtiyaçları beni pek fena ürkütüyor: Aman Yarabbi, hayat ne kadar pahalılaştı. Nefes almaktan başka herşey para ile...

Zamanın ahlâksızlığından şikâyet ediliyor. Ahlâklı veya ahlâksız olmak birçok sebeplere bağlıdır. Kaza ve kader dediğimiz gözükmez, işitmez o müstebit kuvvet bizi hangi tehlikelere atacak?.. İhtiyaçla ahlâk bir arada uzun müddet bağdaşamazlar. Biri şiddetini artırınca öteki zayıflar.. Nadiren, çelimsiz hasta yaşar. Çok defa ölür.

Herşeyde ihtiyacın emirleri evvel dilenir. Hayatın diğer teferruatı sonraya kalır.. İşte bundan dolayı herkesin rehber-i umur ve harekâtı menfaat-i zatiyesidir. Ara yerdeki vicdan sözü ekseriya bir nevi zinet-i kelâm ve alâyişten ibarettir.

Hayır sahibinin biri evinin bodrumunda bana lûtfen bir kovuk tahsis etti. Bilmem kaç arşın toprağın içine oyulmuş bir kabirde yatıyorum. Tarih-i inşasından beri rüzgar geçmemiş, güneş değmemiş bir çukur... İçerideki mahpus hava kesafetinden sulanıyor, o derece ağırlaşıyor ki duvarları taşları kemiriyor, eritiyor, gece sabaha kadar rutubetten alnımın üzeri güherçile tutuyor. Kemiklerim sızlıyor. Vücudumun bazı yerleri şişiyor. Bu siyah delikte yavaş yavaş çürüyorum. Mezardan farkı, içine kendi isteğimle girip çıkmamdan ibaret kalıyor. Bu ahiretle dünya arasındaki inin icarı var. Bunu nakden değil, bedenen tediye ediyorum. Çeşmeden evin suyunu taşıyan, bakkala, kasaba, fırına giden düzcesi evin uşaklığını eden hep ben.. Yaşamak için diploma değil, vücutta kuvvet, biraz da utanmak lâzım..

İşte biraz ağır davransam:

- Tahir, sen de amma tembelleştin. Sana insaniyeten kutu gibi mahfuz bir oda tahsis ettik. Ayda beş lira icarla oraya birkaç talip var.. Gözlerini aç, sonra sokakta kalırsın ha!..

Tehdidi hazırdır. Bu sokakta kalmak sözünün dehşetini ancak onu maddeten tecrübe etmiş olanlar bilirler. Yıldızları sayarak sema tavanı altında yattığım geceler çok oldu. Ne kadar namuslu olsalar böyle yersiz yurtsuz kalanların hallerinden zabıta ve herkes şüphelenir.. Namus, kıymetli mücevherler gibidir. O mahfazalar içinde saklanır. Açıkta kalınca itibarı bozulur. Onun sıhhatine itimat kalmaz. Açıkta kalanlar, kovuğun haricinde uyumuş yılanlar gibi muzır sayılırlar. Onları herkes yakalamak, tepelemek ister. Sizi takip edecek nazarlardan gizlenmeli, kaçmalı, tilki, sansar gibi tetik olmalı...

Ben bu maişet-i umumiye içinde haric-i kısmet gibi kaldım. Her tarafta hayatın pahalılığından şikâyet ediliyor. Fakat az çok hemen bütün ailelerin ocakları tütüyor. Tencereleri kaynıyor. Lokantalar müşteri almıyor. Bu yenen, içilen, giyilen şeylerden benim ve benim gibilerinin hissemiz yok...

Bu rızıksızlığımızdan dolayı kimden ve ne dâvasına hakkımız olabilir? (Kısmetimiz yok) tevekkülü ile ağzımızı kapamalı. Fakat içerden mide durmuyor, bağırıyor, bağırsaklar açlıktan sızlıyor.. Vücudun muhtaç olduğu gıdayı türlü icbarlarla beni ezerek, ölümle tehdit ederek istiyor. Onun bu istemeye salâhiyeti var da benim bu davayı harice ismaa ve taksim-i maaşa muktedir olanlara dinlettirmeye neden hakkım olmasın?

İhtiyaçlarından fazla maaş alanların değerleriyle benim ehliyetim, istikametim mukayese edilse, noktası noktasına hakkım tevazünü gözetilerek bir müsabaka meydanı açılsa kazanacağımdan yüzde doksan eminim.. Fakat sureta böyle (konkur)lar açıldığı vakit bunların etrafı derhal bir sürü mahmiler, mültemislerle kuşatılır. Muvvaffakiyetinizi, iktidar ve istihkakınız değil, hâminizin kuvvet ve nüfuzu temin eder. Böyle müsabakalarda mağdur olanlar bir divan-ı aile huzurunda söyletilseler iltimasın hakka galebesi vicdanları ağlatır...

"DALKAVUKLAŞANLAR..."

Maarif Nezaretinin tasdikine haiz, o onsekiz mühürlü aliyyülalâ şahadetnamem, döküntü sefil eşyam arasında benimle beraber bodrumda çürüyor... Onun istihsali için sarfettiğim seneleri bir kunduracı çıraklığında geçirmiş olsaydım bugün aç kalmazdım.

Müracaat etmediğim nezaret, çalmadığım kapı kalmadı. Aylarca git gelden sonra kayırılacak yer olmadığını öğredim. Benim gibi âli bir mektepten mezun, birinci derecede şahadetnameli bir gencin aç, ümitsiz bodrumlarda çürümesine belki şaşarsınız. Hiç mübalâğam yok. İnanınız. Bu İstanbul hayatı içinde yegâne şanssız da değilim.. Orada burada emsalimin çokluğuna da vakıf oldum.. Hâmimiz yok. İstihkakımızın cidden tasdiki icabına bakacak erbab-ı insaf yok. Ve böyle bir vazife ile nefsini alâkadar bilecek hamiyetliler yok...

Nüfuzlarından himaye beklediğimiz zevatın bu dâva ile karşılarına çıkınca, bizi yukarıdan aşağıya dikkatle süzüyorlar. Herhangi bir hizmete tayinimizden kendilerince olacak menfaati, yani yüzümüzden

iş olmuyor, olamaz!"

edebilecekleri istifadeyi düşünüyorlar. Bazı dolambaçlı işlere vasıta, âlet olabilmekteki istidadımızı tetkik ediyorlar.. Emniyetli adam arıyorlar.

Hâmisiz, tavsiyesiz iş olmuyor. Nüfuzlular tavsiyelerini kendilerine mensup kimseler için saklıyorlar. Bizim gibi bikesler ne kadar müstait ve müstahak da olsalar şayan'ı himayet ve tavsiyeye pek şayan görünmüyorlar. Hem tavsiyeler karşılıklı oluyor. Bugün bir tavsiyeyi isaf eden zat sırası gelince mukabeleten o da tavsiyeciye tavsiye gönderiyor. Ödeşiyorlar. Benim gibi bir avare için bu lütfunu israf, yahut sarf-ı insaniyet yoluna sarfedecek inayetkârı nerede bulayım? İnsan muhtaç, aç, zelil kalınca günden güne adamlığını kaybediyor. Beşeriyetle hayvaniyet arasında bir sınıfa ayrılıyor. Herkesi kendinden kuvvetli görüyor. Bir fenalığa uğramaktan korkuyor ve bazı çehrelerde menfaat ümidi arıyor. Kendini çok kimselerden hakir tutuyor, mütevazi, çekingen, müdahin, riyakâr, mutabasbıs oluyor. Tufeyli bir hayata alışıyor. Dalkavuklaşıyor. Lûtuf me'mul ettiği kimselere müdahane ile hulûl etmek için onların zihinlerinde dolaşan fikirleri keşfe uğraşıyor. Dudaklarında beliren her bevatılı hakikat diye tasdike atılıyor. İşte insan böyle böyle mesleksiz ve ahlâksız oluyor..

Daima hak yerini bulsa haklılar emin ve müsterih yaşarlar. Haksızlar hakka taarruz etmek küstahlığına cür'et edemezler. Her yerde encamkâr hakkın galebe edeceği söyleniyor. Doğru ama, milyonlarca haklılar, haksızların zulümleri altında ezildikten sonra...

Zaruretimden yanıp yakılarak hâlime acındırmak istediğim kimseler bana şaşıyorlar. İstanbul gibi bir memlekette, yirmisekiz yaşında güçlü kuvvetli ve şahadetnameli bir delikanlı hiç aç kalır mı imiş? Ben de işte bu tuhaf hayrete taaccüp ediyorum. İstanbul'da bulunmak, genç, dinç ve diplomalı olmak sefalete karşı bir sigorta mıdır? Zaruretçe bana yakın bulunan diplomalı yüksek fikirli aç gençler neredesiniz?

Müzayakanızı gizlediğiniz sefalet kovuklarından benim bu feryatlarıma iştiraken bağırsanıza... Vücutlarınızdan şüphe edenlere diplomalı, genç, zeki fakat aç olduğunuzu ve bu üç faidenin size verdiği imtiyazı def-i zaruret için nasıl istimal edeceğinizi bilemediğinizi, çünkü bu memlekete hümay-i itibar ve servetin hemen daima diplomasız, âdi fikirli veya büsbütün fikirsiz ahmakların başına konduğunu ve her işte bu gayrimüstahaklardan müstahaklara yer kalmadığını, bugünkü sukufumuzu ihzar eden sebeplerden başlıcası da işte bu illetimiz olduğunu ispat etsenize.

Yalnız iki kelimesini değiştirerek diplomanın altına Sabit'in şu beytini yazdım:

Nüshan elem-i cu'a ilâç eylemedi hiç,
Ey Şeyh-i kerametfuruş ez de suyunu iç.

■

Daima hak yerini bulsa, haklılar emin ve müsterih yaşarlar. Haksızlar hakka taarruz etmek küstahlığına cür'et edemezler. Ama hak daima yerini bulur...

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı (Orta sıra sağdan ikinci) edebiyat çevrelerinden dostlarıyla birlikte görüyoruz...

Kaynak: 25 Mayıs 1920. "İkdam" Gazetesi.

Ustaların gizli ustası!

ÖZLEM KURDOĞLU

Rıfat Ilgaz'dan Aziz Nesin'e kadar pek çok mizah yazarını yetiştiren Akbaba Mizah Dergisi'nin fazla tanınmaya gizli isimlerinden birisi: Kenan Akıncı. Ve o dönemlerde yayınladığı bir dergi.

Uzunköprü'nün Bayramlı köyünde 1938 yılının 25 Aralık günü doğan Kenan Akıncı Türk mizah tarihine, bilhassa Akbaba Mizah dergisine yazdığı mizahi yazılarla geçmiştir. Dönemin Köy Enstitülerinden Kipirtepe Öğretmen Okulu'nda eğitim gören Akıncı, mezuniyetinden hemen sonra öğretmenlik mesleğine başlamıştır. Çocukluğundan beri ideali olan bu kutsal mesleği vefat ettiği güne kadar büyük bir şevkle ve görev bilinciyle yapmıştır. Trakya'nın pek çok köyünde sevdiği işi icra ederken, diğer yandan da mizah yazarlığına ilgi duymuştur. Yaptığı bazı denemeleri İstanbul'a uzun yıllardır abide bir isim olan Akbaba Mizah Dergisine göndermiştir.

ÜLKÜ

Yarının büyükleri ile bir konuşma

Yazılarını okuduğunda çok beğenen Akbaba'nın Sahibi ve Yayın Yönetmeni Yusuf Ziya Ortaç, Kenan Akıncı'yı Akbaba'nın yazar kadrosuna dahil etmiştir. Yazılarında Trakya'ya özgü yöresel dili kullanan Akıncı, Ziya Ortaç'ın Akbaba'yı, bütün Türkiye'nin yöresel olarak temsil edildiği geniş perspektifi olan bir yayın haline getirmedeki planlarının Trakya ayağını oluşturuyordu. Yusuf Ziya Ortaç'la olan bütün mektuplaşmalarında bu ana konu dile getirilmiştir. Cemal Nadir Güler'in Amcabey Mizah Dergisine de yazılar yazan Kenan Akıncı, Ergin Ortaç'ın çıkarttığı Papağan Mizah dergisinin yayın hayatına geçişinde önemli roller oynamıştır. Papağan'ın yayınlanıncaya kadarki bütün aşamaları Akıncı-Ergin Ortaç mektuplaşmalarında belgelenmiştir.

Çocukları çok seven Akıncı, bir dönem yayıncılık da yaparak Ülkü Çocuk Dergisini çıkartmıştır. Ülkü'de o yılların en önemli karikatüristlerinden biri olan Mıstık (Mustafa Eremektar) da vardı. Mıstık Ülkü'de en bilinen eserini çizmeye başlamıştı. Bir bilimkurgu olan 'Taş Devri'.

Çok yönlü bir insan olan Akıncı'nın uğraşmak istediği sanat dallarından birisi de karikatürdü. Çizdiği karikatürleri genelde Yusuf Ziya'ya gönderir eleştirilerini alırdı. Yusuf Ziya'nın tavsiyesi ise daha başarılı olduğu mizahi yazıya devam etmesi yönündeydi. Mizahi öykülerin dışında şiir, tiyatro eserleri, radyo için piyesleri de vardı. Yeşilay'ın düzenlediği bir yarışmada ödüllendirilmişti. Cumhuriyetin 50. Yılı için hazırlanan bir şiir kitabı için kendisinden de şiir istenmişti.

Akıncı Akbaba'da mizah yazarlığına ve Keşan'da Başöğretmenliğe (Müdür) devam ediyorken 14 Temmuz 1978'de geçirdiği bir trafik kazasında aramızdan ayrıldı. Üç çocuğundan ikisi (Akın ve Doğan) babaları gibi öğretmenlik yaparken, aynı zamanda yine babalarının çok isteyip de yapamadığı karikatür sanatıyla uğraşıyorlar.

AKINCI'DAN BİR ÖYKÜ

Annemle bamam, ille de seni evereceğiz diye tutturdular. Peki dedim, hemen Necla'yı, sevgililerimin bir numaralısını istemelerini söyledim. Annem:

- Nee! dedi. O solucan kılıklıyı mı? Allah yazdıysa bozsun. Hasta mıdır, nedir?

Babam:

- Aman oğlum,elimizde ölür bakarsın, demezler ecelinden öldü diye...

Annem:

- Elbet olan bana olur, kaynanası boğdu derler. İyisi mi sen şöyle güçlü kuvvetli bir şey seç...

İster istemez iki numaraya geçtim. Annemi babamı kıramazdım:

- Ayten olsun öyleyse...

Annem bu defa da sözümü ağzıma tıkadı:

- O muşmula suratlı kızı mı? İstemem!

Numara sırasıyla devam ettim:

- Ya Lâle!

- Aman evlatçığım... Lâle dediğin şu bakkal Remzi efendinin kızı mı?

- Evet...

- Hani gözleri patlak patlak ta, bacakları kürdan gibi.

Sözün kısası kimi söylediysem bir şeyler yakıştırıp beğenmediler. Sonunda annem:

- Bak oğlum, dedi. İyi bir kız alacağım dersen köyden alacaksın.

- Neden o?

- Çünkü köyde istediğin gibi seçer beğenir alırsın. Şehirde en keleşleri kalır böyle... Aklın varsa git, birkaç gün kal köyün birinde: Şu en güzelidir de iste... Tahsilin var, bayıla bayıla verirler..

Fena fikir değildi doğrusu. Bunu şimdiye kadar nasıl olup da akıl etmemiştim?... Ne kızlar var köylerimizde, ne kızlar!... Haberimiz olmayacak ama bereket yerli filmlere... Öyle kızlar var ki, filmin bir sahnesinde sevgilisinin mektubunu okuyamaz. Başka bir sahnesinde de öyle laflar eder ki, benim diyen üniversite mezunu konuşamaz onun gibi... Hani tanımayan Oxford'tan mezun sanır. Öyle kızlar dururken gel de şehirde bunlarla uğraş... Sahi aklım yokmuş benim!

Annemin uzaktan akrabaları vardı köyde. Birkaç yılda bir görüşürüz. Onlara gidip birkaç gün kalmam kararlaştırıldı.

Annemin gittiğim akrabası bir takım dolaşık yollardan teyzem oluyormuş. Benim yaşta bir oğlu var. Eniştem yalnız yemek ve yatma zamanlarında eve gelen, az konuşur, ne çok düşünür bir adam. Köyün kızları hakkında gerekli bilgiyi teyzem verdi:

- Kızlarımız yamandır, dedi. 'Muhtarın Zeliha var sana göre. Tanrı kem gözden korusun, bir göğüsleri var, nah su testisi!... Sonracıma Şaban Ağa'nın Remziye... Bi de girsin mısır tarlasına çaparın sapını koparır kazarken... Hele bizim komşunun kızı Hatice... Yüz kiloluk çuvalı harmandan alır, gık demeden eve getirir. Sonra Veli Dayı'nın Emine'nin saçları... Topuklarına iner, tozları süpürür gezerken. Pıtıraklı tarlada gezsin sığır kuyruğu gibi pıtırak dolar, top top olur uçları...

Teyzemi dinlerken ağzım bir karış açıldı. Filmlerde gördüğüm o bilgin kızların daha ne özellikleri varmış da haberim yokmuş! Böğüren, elindeki çapayla tozu dumana katan kızlar dolaşıyordu kafamda. Hele o yüz kiloluk çuvalı kaldıran beni kemerimden yakalar da çevirip sıpıtır alimallah... Hafif bir korku girdi içime ya, filmlerin etkisiyle ferahladım. Bunları ne de olsa medeni, bilgili kızlar. Kötülük akıllarından bile geçmemeli.

Sabırsızlanmaya başlamıştım. Mehmet'e yani teyzemin oğluna:

- Gel yahu, dedim. Gezdir biraz beni, görelim şuları.

- Gezelim teyzemoğlu, dedi... çıktık.

Çeşmeye gidermiş gittiğimiz yol. Hemen hemen köyün bütün kızları buradan geçerlermiş.

Aha, dedi Mehmet. Bu bakırlarla gelen var ya Zeliha'dır. Bak bir eve doğru saptı şimdi, Hatice'lere... Onunla konuşacak besbelli.

- Aman, hızlı yürü!

Yaklaştıkça daha iyi görünüyordu yüzü. Gerçekten çok güzeldi. Eski zaman aşıkları gibi görür görmez vurulmuşa döndüm. Başka bir kız çıkmıştı evden, onunla konuşuyordu. Mehmet fısıldadı:

- Bak o da Hatice...

- Aman, öyleyse pek yakın sokulmayalım.

AKINCI'YA GELEN MEKTUPLAR:

Akbaba Mizah Dergisi'nden diğer yazar ve çizerlere olduğu gibi Kenan Akıncı'ya da pek çok mektup gönderilmişti. Bu mektuplaşmalar karşılıklı olarak tam onbeş sene boyunca devam etti (1960-1975).

"Kardeşim Akıncı,

Daha önce de konuşmuştuk seninle;"Akbaba'nın her sayısında imzan çıkacaktı." Tam formuna girip her hafta muntazaman yazmaya başlamıştın ki, -mektubunda yazdığın gibi- ara verdin. Umarım ki oldukça iyi bir tatil geçirmişsindir. Bu çarşamba, Eylül'ün ilk sayısını hazırlayacağız. Eylül, Ekim en hareketli aylar...Senden ricam, hiç vakit kaybetmeden başla. Gene her hafta muntazaman hikayelerini göndermeye.

Ben hiç tatil yapamadım. "Cumhuriyet Döneminde Türk Mizahı" adlı bir kitap hazırlıyoruz. Cumhuriyetin 50. yılına yetiştirebilmek için bütün gücümüzle çalışıyoruz. Senden ayrıca rica edeyim; yayımlanmış hikayelerinden iki yazıyı seçip bize gönder lütfen. (Acele)

Şu günlerde öyle doluyum ki, bu yaz da hiç uğramadım Akbaba'ya. Gelseydin yorgunluk giderirdik biraz. Hepimizden sevgiler, selamlar..

Ergin Ortaç (20 Ağustos '73)"

"Kenan Bey,

Mektubum biraz gecikti. Nedeni, Akbaba'nın 50. yıl çalışmaları... Elli yıl bu, dile bile kolay değil. Bir değil, tam dört özel sayı hazırladık. Öyle ki, evimi, çocuklarımı dahi unuttum bu arada. Ama yıldönümümüzde yüzlerce dostun ziyareti, binlerce okurumuzun tebriki bize bütün yorgunluklarımızı unutturdu. Mutlu yıldönümümüzün eşiğinde mektubunuzu okuyunca üzüldüm, ama gerçeği de öğrenmiş oldum. Tamamen bizim muhasebecinin hatasından olmuş bu ücret indirme işi. Bir başkasıyla karıştırmış, onun ücretini çıkarmış, sizinkini indirmiş.

Bir açıklama yapayım; yarım yüzyıllık bir ömür, yalnız Türkiye için değil, bütün yeryüzünde ulaşılması güç bir süredir. Bütün dünyada hatta Batı Medeniyetinin mizah kültürüyle ünlü ülkelerinde bu yaşta bir mizah dergisi yoktur. Her bir Akbaba'yı bir ailenin okuduğunu düşünürsek, her hafta yarım milyona yakın vatandaşımıza hitap ediyoruz demektir. Sizce bir yazarın yarım milyon kişiye hitap edebilmesi, yazılarının yarım milyon kişi tarafından okunması bir zevk değil midir?

Kenan Bey, öyle anlaşılıyor ki siz de benim gibi açık olmayı seviyorsunuz. Ücret olarak size net yüzelli lira (bizim için brüt iki yüze gelmektedir) verebileceğiz. Belki sizin için az ama, Akbaba'nın parası hem kıymetli hem de hatırası vardır.

Saygılarımla." Ergin Ortaç (15 Aralık '71) ■

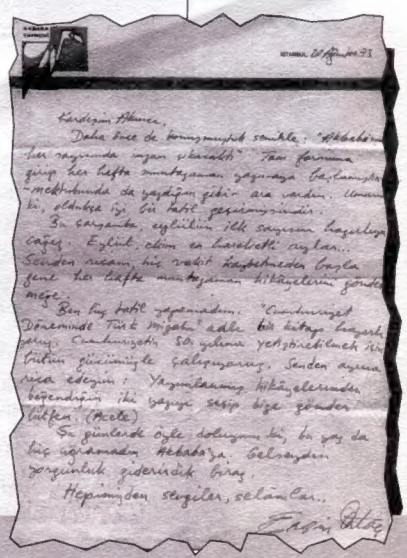

- Bak, bak! O kapıda dikilen de Emine...

Benim Zeliha'dan başkasını gözüm görmüyordu artık. Ötekilerin ondan kalır yeri yok ya, bu ne de olsa ilk göz ağrısı...

Kıza bir şeyler söylemeli, gözüne girmeliydim... Edebiyat dersinde okuduğumuz o kadar şiirden biri yok aklımda... Neyse, Allahtan iki mısra geldi de şöyle iç çekerek okudum:

Beni candan usandırdı cefadan yar usanmaz mı?

Felekler yandı ahımdan murâdım şemi yanmaz mı?

Kızlar, Sputnik görmüşcesine afallamış, bel bel yüzüme bakıyorlardı. Eh, göstermiştim kendimi yosmalara... Cakalı cakalı eve yöneldik...

Geleli bir iki saat olduğu halde köyde ne niyetle geldiğimi duymayan kalmamış. Teyzemin dediğine göre kız anaları kızlarını bana vermek için can atıyorlarmış. Babaları da enişteme söylemişler aynı şeyi...

Zeliha'nın hayali gitmiyordu gözümün önünden. Mehmet'i çektim kenara:

- Bana bak, dedim. Siz gider gelir misiniz onlara?

- Elbette, dedi.

- Öyleyse kardeşini oraya gönderelim. Belki bir şeyler söyler benim için.

- Olur, dedi. Teyzemin küçük kızı Ayşe'yi çağırdık. Mehmet:

-Git kız, Zeliha ablanlar dayın için bir şey diycek mi sana, dedi.

Ayşe koşa koşa yollandı. Bana yarım gün kadar gelen bir yarım saatten sonra geldi. Hemen sorguya çektim:

- Ne dedi sana, anlat çabucak bakayım.

- O Mehmet Ağanla gezen kimdi, dedi. Ben de dayım dedim.

- Sonra ne dedi?

- Sor bakalım, dedi. O fukara doğuştan mı öyleymiş, yoksa sonradan mı olmuş?

Uçacaktım sevinçten az daha. Demek gerçekten hayranlık duymuş bana karşı.

-Demedin mi sonradan olmuş diye kız? Okumuş, çalışmış öyle olmuş diyecektin.. Kimse bilgili doğmaz zaten. Ama zekâmı derse, o doğuştan elbet.

Kabıma sığamıyordum artık. Akşamı zor ettim. Akşamleyin enişte:

- Hangisini istesek, hangisini alsak acaba? dedi. Ağalar birbirine giriyor şimdiden daha...

- Zeliha'yı istiyeceğiz dedim...

- Olur, onu isteriz. Yarın bir konuşuruz bakalım. Sabah ola hayır ola!

Sabahleyin gözlerimi açtığımda saat sekizi geçmişti. Mehmet erkenden kalkıp gitmiş olacak. O da bu odada yatıyordu çünkü.

Bir iki gerinip, doğruldum. Kapının önünde hafif ayak sesleri, fısıltılar vardı. Gözetlendiğimi anladım. Kulak verdim: 'Zeliha, Hatice, Emine Remziye' gibi isimler çalındı kulağıma. İtişmeler arasında anahtar deliği bir aydınlanıyor bir kararıyordu.

Hemen jimnastiğe başladım. Hem gövde gösterisi olur, hem günü daha zinde ve keyifli geçirirdim. Bir müddet çeşitli kol hareketleri yaptıktan sonra amuda kalkmak üzere kapıya yönelince bir gürültü oldu, anahtar deliği aydınlandı. Çabucak dağılmışlardı besbelli.

Ben giyinirken 'hoşçakal, güle güle, gene gelin' gibi sesler duyuluyordu. Gittiklerine kanaat getirince çıktım. Teyzem karşıladı kapıda:

- Görmeğe gelmişler, dedi.

- Kimler?

- Kızlar, analar... Bir sürü insan vardı demin burada. Sen kalkınca çabucak gittiler. Konuşamadık doğru dürüst. Ama sen uyurken konuştuk biraz. Muhakkak vercekler. Enişten öğlen namazından sonra muhtara açacak meseleyi. O gelene kadar bekleriz artık...

Hayaller kurmak, tuvalet yapmak ve türkü söylemekle güç belâ getirdim öğleni.

Enişte göründü. Göründü ama surat bir karış. Bana bakışı da bir tuhaf.

- Ne haber? dedim..

- Bırak, dedi. Bu köyden kız vermezler sana gayrı...

- Nedenmiş o?

-Anlamışlar müslüman olmadığını...

- Ne dedin?...

- Bu sabah uykudan kalkarken gözetlemişler, tapınırken görmüşler seni. Elinnen, kolunlan böyle böyle böyle yapmışsın... Tüh!

"Ülkemizde yayınlanan ilk çizgi romanlar batı kökenli olup, halen bu sahanın büyük bir bölümü bunların elinde bulunuyor. Konuları ise Batı ülkelerinde geçiyor..."

Türk kahramanlarını çiz

MURAT ÖZBEY

Erol Abasız: Çizgi romanda mesaj vermek önemlidir. Çizgi romanda mesaj vermenin değeri ülkemizde de anlaşılmıştır. Bu çalışmalar hergün iyiye, güzele doğru gidiyor. Yıllar önce bize ait değerleri anlatan çizgi romanları görmek mümkün değildi.

Türk tarihine damgasını vuran kahramanlarının çizgi romanlarda da görülmeye başlaması O'nun gayretleriyle çoğaldı. Çocuklarımız yabancı kaynaklı hayalî kahramanların yerine Türk kahramanlarını çizgi romanlarda okudular, okuyacaklar. Çizgi roman çizen yazarlarımız gün geçtikçe çoğalıyor. Bu romanları çizenlerden biri de Abasız. İlkokuldan beri resme ilgi duyan Abasız, uzun yıllardır bu işi yapıyor. Abasız, ilk çizgi roman denemelerini de lise yıllarında yaptı. Lise 3. sınıfdayken yaptığı bir çizgi roman Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Gazetesi'nde tefrika edildi. Yüksek tahsil için geldiği İstanbul'da çeşitli gazete ve çocuk dergilerinde çizgiroman çizmeye başladı. Yayınlanmış eserlerini kitap haline getirdi. Bunlar "Sunguralp", "Kılıçaslan", "Selahaddin Eyyubi", "Yunus Emre" ve diğerleri...

Abasız Türk kahramanlarını çizgi roman olarak çizmesini şöyle açıklıyor: "Ortaokul sıralarında, çizgi romanlarla tanıştım. Okuduğumuz bu çizgi romanlar yabancı kökenliydi ve hepsi de yabancı kültürü ihtiva ediyordu. Resme olan ilgimizden dolayı bunları okuyorduk. Bir taraftan da kendimize ait çizgi romanları bulamamanın ezikliğini hissediyorduk. Ben şuna inanırım. Yaşanan olayları kaydeden tarih, gerçeklerin en doğru şahididir. Dünya milletleri içersinde en çok tarih yapan millet müslüman Türk milleti olduğu gibi, en çok tarih arşivine ve tarih materyaline sahip olan da bu millettir. Ne acıdır ki, tarihine ait belgeleri en az değerlendiren ve tarihini bu belgelere ve gerçeğe en uzak bir şekilde kaleme alan da yine biz olmuşuzdur. Bu kadar malzeme elimizin altında ama, üzülerek söylüyorum; bir şey yapmıyoruz. Bizde olan bu malzeme eğer yabancılarda olsaydı, onları dinlemekten ve okumaktan bıkardık...

Erol Abasız'ın çizgiroman kahramanlarından Sunguralp.

Çizgi roman çizmenin kolay olmadığını da söyleyen Erol Abasız: "Birçok işleri belli bir eğitim seviyesi olan herkes yapar. Ama çizgi roman yapabilmek için teknik bilgilerin ve kabiliyetin yanında tarihi de iyi bilmek lâzımdır. Çünkü anlattığınız hikâye veya masal değildir. Çizgilerle tarihî olayların yanında tarihî şahısları da anlatmaktır" diye konuştu.

Her yapılan işin bir gayesi olduğunu ve bu maksatla mesajların iyi seçilmiş olması gerektiğini belirtiyor Abasız: "Çizgi romanda mesaj vermek önemlidir. Çizgi romanda mesaj vermenin değeri ülkemizde de anlaşılmıştır. Bu konudaki çalışmalar hergün iyiye, güzele doğru gitmektedir. Yıllar önce bize ait değerleri anlatan çizgi romanları görmek mümkün değildi.

Fakat bugün yazılı basın olsun, görüntülü basın olsun, Türk çizgi romanlarını veriyor. Bunlar, sevilerek ve ilgiyle okunup seyrediliyor da. Ümidimiz buna benzer yayınların daha çoğalması ve bize bizi anlatan çizgi romanların, çizgi filmlerin daha çok gösterilmesi... Bu konuda bizlerin de bir nebze olsun katkısı olursa kendimizi milletimiz adına mutlu kılacağız."

YASAKLAMALARA RAĞMEN....

"Toplum üzerindeki etkisi inkâr edilemez boyutta bulunan ve çok kimse tarafından "gerçek bacasız sanayi" olarak adlandırılan "çizgi roman" sahasına, Bahar Yayınevi, birbirinden güzel pırıl pırıl baskılı kitaplarla girdi."

"Her türlü yasaklamalara rağmen, birçok kişinin küçük yaşlarda eline aldığı kimisinin tutulduğu, kimisinin uzaklaşabildiği Teksas, Tommiks, Zagor gibi Amerikan patentli çizgi romanların bünyemizde yaptığı tahribatı gözönüne alarak bu sahaya el attıklarını açıklayan yayınevi yetkilileri günümüzün küçük-büyük okuyucuları, sine-

giye dönüştüren adam

ma ve televizyonun da etkisiyle okuduğu kitapta görüntü, yani resim de arıyor. Çizgi romanlar bu yönüyle büyük okuyucu çekiyor."

"Ülkemizde yayınlanan ilk çizgi romanlar batı kökenli olup, halen bu sahanın büyük bir bölümü bunların elinde bulunmaktadır. Sözkonusu çizgi romanların konusu ise Amerika ve Avrupa gibi Batı ülkelerinde geçiyor. Batılıların kültürlerini, örf ve âdetlerini çocuklarımıza aşılıyor. Bizim çocuklarımıza genelde batı hayranlığı bu kitaplarla aşılanıyor. Çocuk, okuduğu çizgiromanın kahramanına özeniyor. Onu beğeniyor. Ama, kültürümüze göre o kahramanın yaptığı ters, yanlış hareketleri de benimsiyor."

Küçük yaştayken çok kişinin Teksas, Tommiks gibi kitapları eline almış olabileceğini, bu sebeple de büyüklerinden "azar" işitmiş bulunacağını hatırlatan Abasız, "Bugün de bizler çocuklarımızın elinde o kitapları görünce kızıyoruzdur. Oysa kızmak, azarlamak çözüm değil ki. Çözüm, (işte yavrum, senin çizgi romanın bu) diyebileceğimiz eserler üretmeliyiz. Çizgiroman kahramanları da her yönüyle örnek olmalı, iyi ahlaklı, çalışkan, dürüst, imanlı, cesur, bilgili kahramanlar olmalı... Bizlerin kahramanlar hayal etmesine gerek var. Çünkü tarihimizde böyle kahramanlar çok mevcuttur."

"Bize ait çizgi romanların az oluşunun sebebi, çizgiromanın mesaj vermekteki öneminin ülkemizde geç farkedilmesindendir. Eskiden çizgiroman okumak abesle iştigal sayılıyordu. Bugün okuyucularımız, eğitimcilerimiz ve yöneticilerimiz bu işin önemini az çok kavramışlardır. Fakat iş bu kadarla kalmıyor. Bu sahada çalışan yayıncı, yazar ve çizerlere maddi-manevi destek sağlanmalıdır. Çizgiroman iyi kullanılırsa bir tebliğ vasıtasıdır. Başkalarını bize anlatan çizgi romanların yerine, bizi hem bize hem başkalarına anlatan çizgi romanlarımızın olması arzumuzdur." *(24 Aralık 1990, Zaman, Hakan Zolakoğlu röportajından.)*

KENDİ TARİHİMİZDEN...

Yıl 1992. Bacasız sanayii diye nitelendirilen çizgi roman sahasına Bahar Yayınevi beş kitapla giriyordu. Küçük yaşlarda hemen hemen çoğumuzun çizgiroman okuma alışkanlığı kazandığı hatta bazılarımızın bu alışkanlığı ileri yaşlarda çocuklarımızla beraber sürdürdüğü malum. Günümüzde küçük büyük okuyucular, sinema ve televizyonun da etkisiyle okuduğu kitapta görüntü de aramaktadır. Bu yönüyle çizgiromanlar daima ilgi çekmiş. Bizde yayınlanan ilk çizgiromanlar batı kökenli olduğundan, halen bu sahanın büyük bir bölümünü bunlar doldurmaktadır. Konuları genellikle Avrupa ve Amerika gibi batı ülkelerinde geçer. Batılıları anlatmaktadır.

Bahar Yayınevi çizgi roman sahasında ismini duyurmuş yetenekli çizer Erol Abasız'ın çeşitli gazete ve çocuk dergilerinde yayımlanmış eserlerinden bazılarını kitap halinde yayımlamıştır. İsimlerini tarihimizde müstesna yeri olan şahsiyetlerden alan bu çizgi romanlar Alparslan, Kılıçarslan, Selahaddin Eyyubi, Sunguralp, Yunus Emre, Ulubatlı Hasan ve Nasreddin Hoca... *(10 Eylül 1992, Milli Gazete, Hasan Minnet röportajından.)*

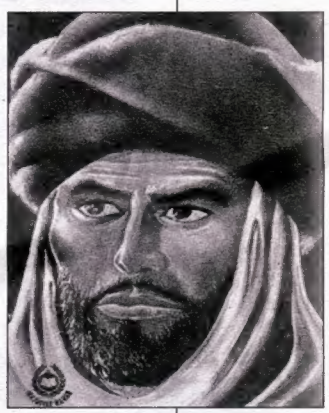

Erol Abasız'ın çizgiromanlaştırdığı kahramanlardan Selahaddin Eyyubi'nin bir portresi.

EROL ABASIZ KİMDİR?

- Kendinizi tanıtır mısınız?

- 1954 yılında Zonguldak'ta doğdum. İlkokulu köyümde, orta liseyi Kozlu'da, üniversite tahsilimi de İstanbul'da yaptım. 1977 yılında İstanbul İ.T.İ. Akademisi Maliye ve Muhasebe Yüksekokulu'ndan mezun oldum. Halen evliyim. Hasan, Zeynep ve Hüseyin adında üç çocuğum var.

- Çizgi roman maceranız ne zaman, nasıl başladı?

- Resime ilgim ilkokul birinci sınıfta başladı. Daha o yaşlarda çevremdeki insanların kol, kafa ve yüz hatlarını inceleyerek bu tesbitlerimi çiz-

Bize ait çizgi romanların az oluşunun sebebi, çizgiromanın mesaj vermekteki öneminin geç farkedilmesindendir. Eskiden çizgiroman okumak abesle iştigal sayılıyordu.

Yabancı çizgiromanları okurduk. Bu çizgiroman kahramanlarının poster resimlerini taklitle başlayan çalışmalar sonradan çizgiroman denemeleriyle devam etti...

"Lise üçüncü sınıfta iken hazırladığım ilk çizgi romanım Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Gazetesi'nde yayımlandı."

miş olduğum resimlere aktardığımı hatırlarım. İlkokul üçüncü sınıftan itibaren okulun duvarlarındaki tarih kuşakları ve mevsimler gibi köşelere konulacak resimleri öğretmenlerim bana yaptırırlardı.

Ortaokul tahsili için şehre geldiğimde çizgi romanlarla tanıştım. Bunlar Batı kökenli, yabancı kaynaklı çizgi romanlardı. Kendi kültürlerini empoze etmekteydiler. Bizim tarihimizi anlatan çizgi romanları bulamamanın ızdırabını çekerken resme olan ilgimizden dolayı bu çizgi romanları okurduk.

Önceleri bu çizgi romanları okurduk. Çizgiroman kahramanlarının poster resimlerini taklitle başlayan çalışmalarım, daha sonra çizgi roman denemeleriyle devam etti.

Lise üçüncü sınıfta iken hazırladığım ilk çizgi romanım Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Gazetesi'nde yayımlandı. Bu çizgi romanım "Oğuz İmparatorluğunun Efsanevi Kahramanı Ortoga" ismini taşıyordu. Yüksek tahsil için İstanbul'a geldikten sonra hazırladığım ikinci çizgi romanımı "Ortoga-Nişabur Kalesi" 1975 yılında Millî Gazete'de yayımlandı.

Daha sonraki çalışmalarımda çizgi roman kahramanımız Ortoga'nın ismini "Sunguralp" olarak değiştirdik. Sunguralp-Kanlı Baskın Macerası 1976 yılında Sabah Gazetesi'nde yayımlandı. 1976 yılında Dede Korkut Yayınevi'ne Boğaç Han'ı çizdim.

Erol Abasız'ın hazırladığı sayısız çizgiroman kitaplarından bazıları.

(Bu çalışmam henüz yayımlanmadı) 1978 yılında Ulubatlı Hasan, Millî Gazete'de yayımlandı. 1982 yılına kadar çizgi romana ara verdim. 1982 yılında Gonca Yayınevi'ne kısa çocuk hikayeleri çizdim.

Bunlar: Hızırı Arayan Padişah, Babasını Kurtaran Çocuk, Tövbe Eden Eşkıya, Akıllı Çiftçi ve Cesur Çocuk. 1984 yılında çizdiğim Yunus Emre çizgi romanım Millî Gazete'de yayımlandı. Daha sonraki yıllarda çizmiş olduğum Alparslan, Kılıçarslan, Selahaddin Eyyubi gibi çizgiromanlarım 1990 yılında Tercüman Gazetesi'nde yayımlandı. Bu saydığımız çizgi romanlarımdan bazıları ve diğer saymadığım kısa çizgiroman çalışmalarım, Can Kardeş, Tercüman Çocuk, Altınoluk Yuvam, Selam, Gülçocuk gibi çocuk dergilerinde yayına girdi.

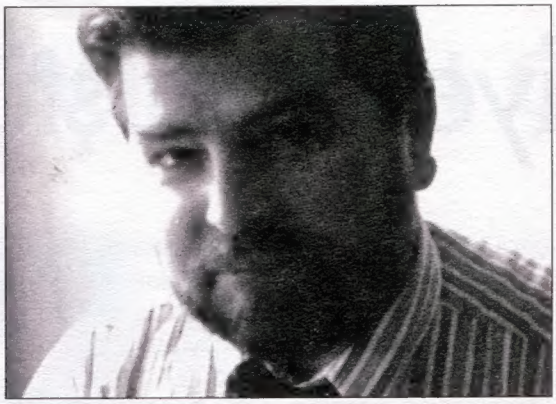

Nihayet Bahar Yayınevi çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış bu çizgiromanlarımdan bazılarını kitap olarak yayımladı. Bunlar Alparslan, Kılıçarslan, Selahaddin Eyyubi, Sunguralp ve Yunus Emre...

- Çizgi romancılığımızın durumunu nasıl görüyorsunuz?..

- Resimli romanın mesaj vermekteki önemi ülkemizde geç farkedilmiştir.

Bununla beraber 15 yıl öncesine göre önemli gelişmeler var. Bu konudaki çalışmalarda çizerlerimiz kendi küçük imkanlarıyla başbaşa bırakılmakta, kendilerine sağlanması gereken maddî ve manevî destek maalesef verilmemektedir.

Belli meslekleri belirli bir eğitim ve tecrübe sahibi herkes yapabilir. Çizgiroman ise hem eğitim, hem tecrübe ve hem de kabiliyet ister.

Şayet yabancıları bize anlatan çizgiromanlar yerine bizi hem bize ve hem de başkalarına anlatan çizgi romanlar görmek istiyorsak bu sahada çalışanlara destek olunmalıdır. *(10 Eylül 1992, Milli Gazete, Hasan Minnet'in yaptığı röportajdan.)*

ÇİZERLERE İMKAN VERİLMELİ...

- Girişi klâsik bir soruyla yapalım isterseniz... Ne zaman başladınız çizgiromana?

- Yayınlanması bakımındansoruyorsanız şöyle cevap vereyim: Daha Lise 2'deyken ilk çizgiromanım yayınlandı. Mahalli gazetelerde... Ama daha önceleri ortaokul sıralarında defter formalarına çizgi-roman yaptığımı hatırlıyorum.

Çizgiroman geçmişe göre biraz yavaşladı. Bunun sebebi televizyon diyebiliriz rahatlıkla. Ve tabii televizyonla birlikte de çizgifilm.

- Kaç yıldır çiziyorsunuz?

- Sürekli olmasa da 25 yıldır çiziyorum. Evvela amatörce başlayan bu tutku gazetelerde profesyonel tarzda sürdü. Tâ ki belli bir doygunluğa ulaşıncaya kadar... Burada Türkiye şartlarının tesirini de atlamamak lazım tabii. Çalışacak bir ortam, imkân bulamazsanız bir noktadan sonra o heyecan sönüyor haliyle. Ama tamamen bitmiyor da, ne diyelim, külleniyor; bir kıvılcım bulunca tekrar canlanıyor. Bende de böyle oluyor, bir an geliyor, yeniden başlamaya karar veriyorum.

- Tarihî roman seçiminiz nereden kaynaklanıyor?

- Tarihi seviyorum. Belli bir yakınlığım var tarihe. Üstelik gurur duyulacak bir tarihimiz var bizim. Geçmişten bahsedildiğinde öyle çok üzülecek, pişmanlık duyulacak bir tarafımız yok. Bir de daha önce gerçekleştirilmiş tarihî romanların tesiri de olabilir üzerimde. Tabii bu alanda çok fazla çalıştığımı, çok ürün verdiğimi söyleyemem. Belli bir sınırda kaldı çalışmalarım. Fazla ısrarcı olsaydım belki, günümüzü çizgilerle anlatan örnekler de çıkarabilirdi ortaya.

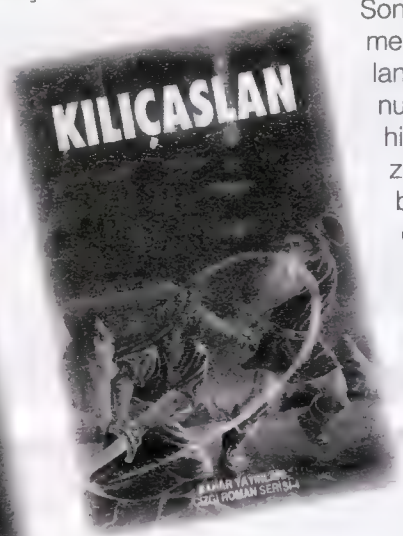

Tarihi roman maceramız yanılmıyorsam Kaan'la başladı. Karaoğlan'la, Malkoçoğlu'yla devam etti. Tarkan'la zirveye çıktı. Tarkan bir dönem hepimizin yakından takip ettiği bir kahramandı. Herkes onun gibi olmak, yaşamak istiyordu. Şimdilerde yeni kuşak bu tip kahramanlarla ilgilenmiyor pek. Neden böyle bir düşüşe geçildi acaba?

Kendi yorumumu belirtirsem: Çizgiroman geçmişe göre biraz yavaşladı. Bunun sebebi televizyon diyebiliriz rahatlıkla. Ve tabii televizyonla birlikte de çizgifilm. Yerli çizgi filmler bol ürün veremeyince yabancılar seyredilmeye, gündemde kalmaya başladı. Bir iki deneme yapılmıştır yapılmasında bunlar sürekli ve kaliteli olamadı. Çizgiroman da o eski şaşaalı dönemini kaybetti.

- Çizgiroman, tarihi roman çizerken nasıl bir araştırma yapıyorsunuz?

- Önce konuyu düşünüyor, sonra o konunun işlendiği zaman dilimini seçiyorsunuz. Kahramanı, çevresini, yaşadığı zamanın olaylarını, dikkat çeken özelliklerini, günlük hayat şartlarını... Bunların hepsini düşünüyorsunuz. Sonuçta da kişi-mekan-zaman bağlantılarını kuruyorsunuz. Çalışmalarım tarihi bire-bir anlatmaktan ziyade önemli tarihi olaylara bir giriş... Tarihten bir kesit sadece...

Erol Abasız'ın Ulubatlı Hasan adlı çizgiromanında Fatih Sultan Mehmet çizgisi.

- Demin verdiğiniz cevapla, şimdi soracağım soruyu da cevaplamış oldunuz aslında... Tarihi romanlara, genelde de tarihe karşı bu ilgisizlik Amerikan filmlerinin, Amerikan kültürünün hâkimiyetinin bir neticesi gibi geliyor bana.

- Evet, onların bol miktarda olmasının da tesiri var şüphesiz. Fakat esas sorun şurda: Çizerlerimize yeterli ve gerekli ihtimam, imkân gösterilmedi.

- Peki, devletin çizerlere yeterli destek verememesinde ne gibi rolü oldu?

- Aslında Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı 90'lı yıllarda bu gibi eserlere yer verdi. Ondan öncesi çok zor bir dönemdi, sınırlı sayıda ürün veriliyordu. Örneğin gazeteler çizgiromana yer vermek istemiyorlardı. Ya çok usta çizerlerin

Kamu kuruluşları ve belediyeler çizgiromana destek olabilir. Her şeyi devletten beklemeyelim dersek o zaman da özel şirketler, büyük kuruluşlar sanata fon ayırmalıdır.

Erol Abasız salt tarihi kahramanları çizmedi. Nasreddin Hoca serileri bir o kadar fazladır. Hoca'nın her fıkrasına bir macera çizerek onun ölümsüzleşmesine katkı sağlamıştır.

eserlerini ya da meşhur yabancı kahramanları yayınlıyorlardı. Ama geriden gelenlere fazla imkân tanınmıyordu. Tanınsaydı daha çok çizgiromancı yetişebilirdi. Bunlar tabii geçmişteki hatalar...

- Genç çizerleri özendirmek, arkadan yeni bir kitlenin gelmesi için neler yapılmalı sizce?

- Devletçi düşünceyle bakarsak kültür ya da Milli Eğitim Bakanlığı bu işe desteğini daha da artırmalı. Her bakanlık kendi alanına göre; kamu kuruluşları, belediyeler destek olabilirler. Ama yok her şeyi devletten beklemeyelim dersek o zaman da özel şirketler, büyük kuruluşlar sanata bir fon ayırmalı, sadece romana değil, sanatın her alanına tabii...

- Yani sponsorluğu kastediyorsunuz...

- Evet, sponsorluk gibi...

- Sponsorluk ciddi olarak yol almaya başladı son yıllarda... O firma o şirket nasıl ikna edilebilir çizgiromanı desteklemek için? Dergi mi, yani süreli yayın mı çıkarılacak?

- Çizer eserinin güzel bir şekilde yayınlandığını görebilmeli. Ona bu imkân verilmeli... Mesela yazar-çizer eserini hazırlar ama baskı kalitesi kötü olursa, dağıtımında zorluklar ortaya çıkarsa, kimsenin haberi olmazsa o yapılan işten, harcanan emeğin karşılığı alınmamış olur.

- Yerli veya yabancı en sevdiğiniz çizgi-romanlar ve kahramanları kimler?

- Küçüklüğümde okuduğum Teksas, Tommiks, Teks'i sayabilirim ilk elde. Yalnız onları dizi olarak takip ettiğimi pek söyleyemem. Onların çizgilerinde sonradan bir değişme oldu, ressamları değiştiği için sanırım. Yerli çizgiromancılar içinde üç-dört isim var sayabileceğim. En başta da Suat Yalaz... Onun çizgilerinden çok istifade ettim... Çizgi tekniği hoşuma gidiyor... Rahmetli Sezgin Burak'ın çizgisi Tarkan'ı önce gazeteden, sonra dergiden takip ettim.

Hatta hatırlıyorum, 40 kıtalık bir şiir bile yazmıştım ve dergiye göndermiştim. Sonra Ayhan Başoğlu, Gürbüz Azak var... Kiminde konunun akışı, kiminde çizgi çok güzel... İstanbul'a geldikten sonra Abdullah Turhan'la tanışmıştım, Cağaloğlu'ndaki bürosunda. Süleyman Turan da gelirdi oraya...

Yunus Emre çizgisi büyük ilgi görmüştü.

- ABDULLAH SONGÜL: Bir de benim bir sorum olacak... Şimdi tarihi-roman çizmeye sizi iten faktörlerden biri de şu olmuş olabilir mi : İşte tarihi romanlarda Malkoçoğlu, Karaoğlan, Tarkan var... Bunlar biraz fantastik-macera türü çizgiler... Yani çizenin o tarihi kişilikleri kafasında kurduğu çizgi karaktere dönüştürme varyasyonları... Bu arada tarihi kahramanlarımızın tarihimizde olmayacak kişiliklere büründüğünü görüyoruz bu eserlerde. Sizi tarihi romanlara iten faktörlerden biri de bu mudur acaba?

- Çok önemli bir soruydu sorduğunuz... Evet... Sizin de bahsettiğiniz gibi örneğin yabancı çizgi romanları okurken onlar kendi kültürlerini anlatıyorlar. Mesela ilk çizgiroman dergilerimizden Karaoğlan'ı, Bahadır'ı gördüğümde çok sevinmiştim. Hep Teksas, Tommiks okurduk... Fakat sonradan gördük ki bunlarda da, yani yerli romanlarda da tarihimizdeki insanlara yakıştıramadığımız bir takım fantaziler yer almaya başladı. Bunların teferruatıyla anlatılması ters geldi bana hep. Başka anlatılacak konular varken niye bunların üstünde bu kadar duruluyor... Oto-sansürün olmayışı da bunda etkiliydi sanırım. Gençler üzerinde zararlı sonuçlar yarattığını düşündüm bunların. Bence bir roman kahramanı topluma ve sonra gelecek toplumlara bir örnek, bir model olmalıdır. Zaten bizim geçmişteki kahramanlarımız da öyledir. Öyle pek fantezileri, yani ne bileyim romanlarda gördüğümüz sözümona sululukları yoktur. Ben kahramanlarımı şekillendirirken topluma örnek olacak, dört dörtlük ahlâkıyla, yaşayışıyla bir edâya sahip olmasının doğru olacağını düşündüm ve romanlarımda da yer verdim." ■

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethini herkes anlatabilir. Ama bunu Erol Abasız'ın çizgileriyle okumak büyük bir keyif olsa gerek. Tıpkı o anda İstanbul'un en güzel tepelerine dev kameralar koyarak olayı izliyor gibisiniz.

Abasız ile son röportajı yapan: Murat Özbey ve Abdullah Songül..

Röportajlara kaynak: Tercüman gazetesi 1990, Türkiye 1992, Milli Gazete.

BİR ÇİZGİROMAN:

HAKAN ALPİN

"GALATA KULESİ"

ÇİZGİROMAN ÜSTÜNE III

Batı, herşeyin ilkine sahip çıkma saplantısını üzerinden atabilse (bazıları hariç) ve diğer uygarlıkların sanat yaklaşımlarına da bir göz atabilse çizgiromanın atası sayılabilecek o kadar çok örnekle karşılaşabilecek ki.. Dilerseniz biz bu örneklere bir göz atalım.

Önce tamamen resimsel alfabeye dayanan "Atlantik ve Mu" uygarlıkları ile bu uygarlıklardan sayılan İnka, Maya ve Aztek kökenli Güney Amerika süsleme ve anıt çizimleriyle ünlü Nazca vadisindeki dev figürleri hatırlarsanız bunların çizgiroman benzeri denemeler olduğunu anlarsınız. Doğuda ise Japon kilim, halı ve kimonalarında da sistematik kare tasarımlarını da görebilirsiniz.

Gelelim Göktürklere, anıtlar biliniyor: Bir Alpertunga ve diğer kahramanları neredeyse hayatları çizim olarak dev taşlara oyulmuş. XII. yy Karahan kiliminde bir kahramanın ejderhayı yenmesi karelere bölünerek destanlaştırılarak anlatılmıştır. Fakat, bizce klasik anlamda çizgiroman sayılabilecek en önemli örnek ise bize ait. Burada bir yanlışlık yoktur. Şimdi minyatürlerden başlayalım anlatmaya:

Kağıt veya parşömen üzerine boya ve yaldızla ışık

BİR ÇİZGİROMAN:

HAKAN ALPİN

"GALATA KULESİ"

2

,gölge ,derinlik ve perspektif verilmeden anlatılan minyatürlerin yaygınlaşması 12. yy'da olmuştur. İlk dönemlerde Bağdat, Mısır, Konya ve Diyarbakırıda buraların birer sanat kenti olmalarınıda da kaynaklanan ilgiyle çeşitli okulları vardı. Selçuklu ve Osmanlıların bu sanata el atmalarıyla beraber bizim çizgiroman misali olarak nitelendirdiğimiz örnekler ortaya çıkmaya başladı. 12. yy başlarında Konya'da hazırlanan "Varka ve Gülşah" adlı aşk öyküsünden tam 71 adet minyatür sıralanmıştır. Belki de aşkı konu olarak işleyen ilk çizgiromandır. Bütün konunun resimlerle anlatılması ve muntazam bir sıra halinde aktarılır olması günümüz standartlarında değerlendirir bu 71 sayfa/kare'lik muhteşem esere neden çizgiroman denilmesin ki !.. Batılıların çizgiromanın atalarıdır diye en fazla iki resimlik eserleri sunması düşünülürse bu 71 sayfalık tamamı resimli anlatım bir abide gibi karşımıza çıkar.

Giderek minyatür sanatının yaygınlaşması ve sarayın desteğiyle yeni kuşak nakkaşların çok görkemli eserler vermesiyle artık büyük nakkaşhaneler kuruluyor, sultanların yaşamları ve seferlerini konu alan minyatürler çizilmeye başlanıyor. Batıdaysa çizgiroman tekniğinde ilk örnekler olarak, 1734'te İngiliz sanatçı William Hogart'ın eserlerini görebiliyoruz. Oysa minyatür tarzında ve çizgi-

BİR ÇİZGİROMAN: "GALATA KULESİ"

HAKAN ALPİN

3

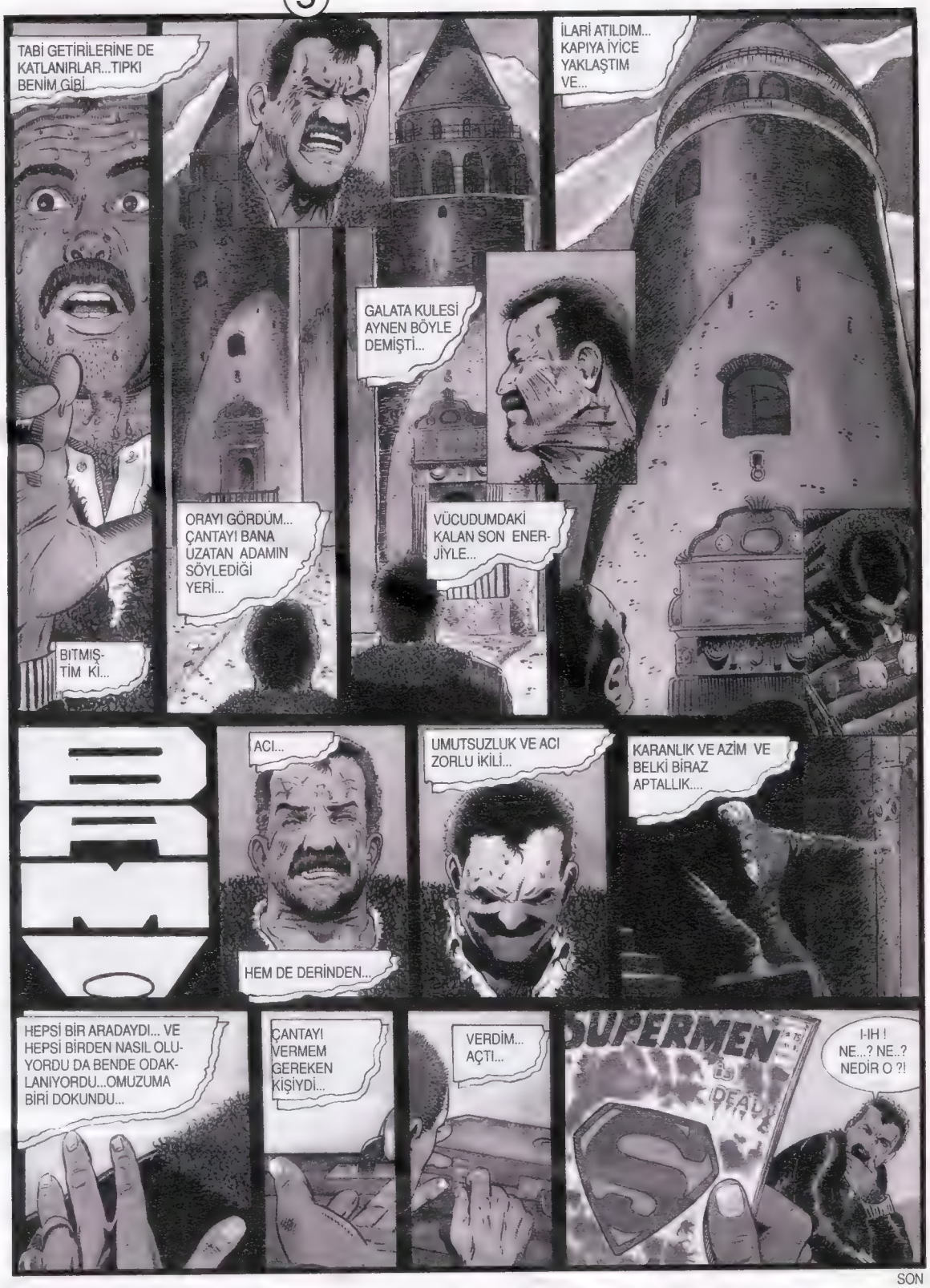

SON

ÇİZGİROMAN ÜSTÜNE II (DEVAM)

roman tekniğiyle 12. yy'da sayısız minyatürlere rastlıyoruz. Örnek olarak Matrakçı Nasuh'unkileri verebiliriz. "Tarih-i Sultan Beyazıt, Süleymanname, Mecmua-i Menazil" gibi eserler önemli bir yer tutar. Matrakçı Nasuh, kentlerin ve kentlerde yaşamın önemli özelliklerini, anıtlarını ve topografik durumlarını ustalıkla ve gerçekçi bir üslupla yansıtmayı başarabilmiştir.

Hatta özgünlüğün kazanılmaya başladığı bu dönemde Arifi'nin "Süleymanname"sindeki 69 minyatürü de etkili örnek olarak sayabiliriz. Düz ve yalın çizgiler halinde gösterilen figürler çok gerçekçi bir tarzda portre özelliği

sayfalık genel yaşantıyla,§ ikinci ciltteki 65 sayfalık Kanuni minyatürleri önemli eserlerindendir. 16. yy sonlarında III. Murat'ın oğlu Şehzade Mehmet'in sünnet düğününü konu edildiği "Surname"yle, belki gelmiş geçmiş en muhteşem minyatür eser olan Hz. Muhammed'in hayatını konu alan "Siyer-i Nebi"nin yerleri ise çok özeldir:

Tamı tamına 814 kare/sayfalık kompozisyonlarda altın nüsha olarak hazırlanmıştır. Bir renk cümbüşü içinde, dolgun ve dataylı işçilikle hazırlanmıştır. Hatta konuşma balonu olarak nitelendirilebilecek, ağızdan çıkan buharın içine yerleştirilmiş konuşmalarıyla farklı ve görkemli boyuttadır. Daha sonraki dönemin en önemli isimleri de Nakkaş Hasan, Ahmet Nakşi ve Levni'dir.

YORUMSÖZLER....

ENDER ANKARA

Sözler vardır, sahibini ipe gönderir, sözler vardır, sahibini yıldızlara yükseltir. Ağızdan çıkana kadar efendisi olduğumuz sözler, kimi zaman dünya tarihinin akışını değiştirmiştir. İlk bakışta sahibini tanıdığımız, ya da ilgili olayı gözlerimizin önüne getiren cümleler dizisi, uzun zaman dilimi boyunca insanlığa yol göstermiştir.

Bu sayfada "YORUMSÖZLER" başlığı altında, sözlerle ilgili birşeyler yazacağız. Her biri mizah dünyasının ünlü simalarına ait olan bu cümleler dizisi bazen bizleri güldürecek, bazen de düşündürecek. Kuşkusuz, kendi düşüncelerini ilk elden tanıma fırsatı gibi bir işlevi yerine getirmeleri açısından da yararlı olacaklar.

Söz sahiplerini seçme açısından bir tek kriter belirledik, o da mizah dünyasının içinden simalar olmak. Kişilerin yerli ya da yabancı olmaları, alfabetik ya da başka bir sınıflamaya göre birbirlerini izlemeleri gibi bir tasamızın bulunmadığını da ekleyelim. (Politika dünyasına yer vermemekle büyük bir mizah hazinesini ıskaladığımızın farkındayız! Ancak, günlük yaşamımızı kuşatan bu tür yaldızlı sözleri bir de burada ele almak iç bayıltıcı olurdu, herhalde!!)

Ali Ulviden bir karikatür.

Bu sayımızda yer verdiğimiz ilk konuğumuz karikatürist Tan Oral. Şimdi dilerseniz, Tan Oral ustanın çeşitli tarihlerde yaptığı söyleşilerden, yazılarından, çeşitli anekdotlarından derlediğimiz cümleler dünyasına doğru yolculuğa çıkalım.

• Okullarda geçen yıllarımda eğitim, çevremde gördüklerime, kafamda oluşan sorulara, hatta eğitimin kendi yarattığı sorunlara karşılık vermekten ve tartışmaktan uzak görünüyordu. O, belledi̇ği şeyleri benim de bellememi istiyordu; o kadar! Yıllar süren eğitimin zararlarını belki de iyi öğrenci olmayarak atlatabildim diyebilirim.

• Beyaz kağıttan ödüm patlar. Beyaz kağıdın önüne oturunca, bembeyaz kesilirim ben de. Korku yüreğimi hızlandırır. Ve korkuyu bastırmanın iki yolundan biri kağıdı karalamaktır. Diğeri ise oradan uzaklaşmak.

• Düzeltmesiz ve geri dönüşsüz bir süreklilik içinde çekilen yay, bestecinin solo keman partisini izleyerek çıkardığı sesle müziği oluşturur. Bunun gibi kağıt yüzüne benzer süreklilik içinde çizgi çeken kalem de, çizerin gönlündeki tasarımı izleyerek sergilediği görsel iletişim ile mizahın oluşmasını sağlar.

• Leke, renk, söz vb. şeyler karikatürde kullanılacaksa, bunlar mizahın oluşmasında ve iletişimin sağlanmasında vazgeçilmez nitelikte olmalıdır. Eğer böyle değilse, leke bir karalama, renk bir boyama, söz ise gevezelik olarak görülecektir. Ya da bunlar, iletişimin netliğini bozan, mizahın keskinliğini körelten ve çizginin yalınlığını kirleten gürültü etkisinde olacaklardır. Hemen söylemeliyim ki, bütün bu savları iplemeyen harika bir karikatür de her zaman olabilir. Bu da mizah denen mucizenin karakterinde vardır: Beklenmedik olmak!

• İyi kullanılmayan renk, karikatürde gürültü unsurudur.

Geçtiğimiz aylarda kaybettiğimiz değerli karikatürcü Ali Ulvi çizgiromanla da yakından ilgiliydi. Şimdi sizlere sanatçımızla son dönemde yapılan röportajı sunuyoruz...

Çizgiroman üstüne Ali

OSMAN GİRİTLİ

Çizgiromanı sanat yapan öğeler, hacimlerin istifi, kurgusudur. Mimari gibi baleyi de sanat yapan öğeler aynı. Hacimlerin kurgusu.

(Aşağıda) Dünyaca ünlü çizgiroman serisi Kaptan Swing'ten bir örnek.

Çizgi roman üzerine bir dosya yaptık. Çeşitli yazar çizerin konuyla ilgili düşüncelerini aldık. Aynı konuda sizinle de konuşmak istedik. Nedir çizgi roman?

- Çoğumuz çizgi romanla geçtik okumaya. Çocukluğumuzda Baytekin'ler, Mandrake'ler vardı. Çizgiyi izlemenin kolaylığı ile okuma zevkini birleştirip, geleceğin kitap okurunu yetiştiriyordu çizgi romanlar belki de. Ama yirmi, yirmiş beş yıldır büyüklerin de dünyasını istila etti çizgi roman. Bu da beni ürkütüyor.

Neden ürkütüyor? Diğer sanatlarla bir ilgisi yok mu çizgi romanın? Diğer sanatlar ya besliyor, ya besleniyor: Ya karşıdır, ya karşı değildir gibi...

- Belki ürkme değil, bir tedirginlik. Nedeni de söylediğiniz gibi diğer sanatlar tarafından beslenmesi. Beslenip kendi alanını genişleterek ötekilerin alanını daraltması. Resimden, edebiyattan, sinemadan yararlanan çizgi romanın biçimlendirdiği okuyucu, bana öyle geliyor ki, gerçek resimden, gerçek edebiyattan, gerçek sinemadan uzaklaşıyor gibi. Tedirginliğimin nedeni bu.

Peki, çizgi roman bu sanatlardan hangisine daha yakın?

- Kuşkusuz sinemaya. Ama bu noktaya biraz daha uzaktan dolaşarak gelelim. Bana öyle gelir ki, mimariyi sanat yapan öğeler, heykel sanatını sanat yapan öğelerin aynıdır. İkisinde de hacimlerin istifi, kurgusu var. Mimari gibi baleyi de sanat yapan öğeler aynı. Hacimlerin kurgusu.

Tek insan vücudunun kendi organları arasındaki kurgu ya da ikinci, üçüncü, beşinci insan vücutlarının müzik eşliğinde birbirleri ile hacimsel kurgusu. Heykel'den farkı bunun, sürekli hareket halinde oluşu. Bunlar gibi fotoğraf sanatı resim sanatının öğelerini benimsediği ölçüde "sanat" kimliğine yaklaşır. Opera tiyatrodan yararlanmasına karşın, yine de müzik sanatıdır, tiyatro değil.

Çizgi roman söz sanatını kullanmasına karşın edebiyat değildir. Nedir peki? Çizgi roman, sinemayı sinema yapan öğelere dayanıyor. Planların kurgusuna. Şiir nasıl sözcüklerin, heykel hacimlerin, müzik seslerin kurgusu ise sinema da planların kurgusu. Planların kurgusunun başarısı ölçüsünde sinema "sanat" oluyor. Sinema ile ilgilenenler bilirler.

ÇİZGİROMAN NEDİR?

Filmin yönetmeni senaryo ile hemen çekime girmez. Bir "çekim senaryosu" yapar. O sahneyi hangi açıdan görecek? Boy planlı mı, bel planlı mı? Yoksa kadın oyuncunun bakışını yakın plan görüp kamera hareketi ile geniş plana mı geçecek?

Neyse... Bunları resimler. "Çekim senaryosu" adı verilir buna. Çizgi roman da tıpkı bir çekim senaryosu gibi... Yani sinema ile ortak öğelere yaslanıyor. Resim sanatını, söz sanatlarını araç olarak kullanan, ama sinemayı sinema yapan öğelere yaslanan, diğer sanatların ardında, zenaatın üstünde bir yol.

Yani sanatla zenaat arasında -metinle çizgiyi birlikte içermesine karşın- sinema kurgusunu kullanması ölçüsünde zenaatten sanata yöneliyor diyorsunuz...

- Tabii... Ama sinema kurgusu derken sadece çekilen planları moviola'nın başında birbirine eklemeyi amaçlamıyorum. Gerçek kurgu, çekimden evvel yönetmenin kafasında oluşur. Bütünün içinde sekansların, sekansların içinde planların, planların içinde en küçük hareketin ilişkisi, istifidir kurgu. Resim yapar gibi, şiir yazar gibi. Başka türlü nasıl sanat olur ki? Sözgelimi sinema diyaloğunda ilk kurallardan biri, ekranda karşılıklı iki kişiden konuşan oyuncunun yüzünü göstermekti.

Pudovkin bu kuralı bozdu. "Eğer" dedi, "söylenen söz, dinleyen oyuncu için önemli ise dinleyen oyuncunun yüzünü gösteririm." Şimdi kolay geliyor, ama sinemanın emekleme çağında çok önemli bir kural değişikliğiydi bu. Şimdi çizgi roman sanatçısı, bırakın kurguyu, bu kurallardan habersiz işini yapmaya kalkarsa, zenaatten öteye gidemez. Birçok çizgi romana bakıyorum. Resim sanatına yaslanmıyor, söz sanatlarından habersiz. Kurgu filan da yok. Saygın olmayan bir şey.

Peki... Saygın olması için nasıl olmalı çizgi roman?

- Önce sinemacı gibi kurgusunu yapıp, senarist gibi yazmalı ve bir ressam gibi de çizmeli ve leke ile dengesini hesaplayarak çizmeli.

Peki bir romanı, bir klasiği alıp işlemekle kendi kafasında tasarladığı metni resimleme arasında yaratma farkı var mı? Yani birinde

Ulvi'yle söyleşi...

bir sınırlama, birinde daha özgür bir şey var mı?

- Sadece ele aldığı romanın konusu sınırlar çizeri, başka bir şey değil. Sonuçta çizgi roman, başta ele alınan yapıt değildir artık. Tıpkı sinema gibi. Çok duymuşsunuzdur. "Ben filan filmi görmeyeceğim, daha önce romanını okudum." Yanlış bir düşünce biçimidir bu. İkisi arasında konudan başka ortak bir yan yoktur ki. Birisi o konuyu söz sanatı ile edebiyat yolu ile anlatır, diğeri görsel yoldan, görsel biçimle anlatır. Bilinen bir edebiyat yapıtının görsel biçime aktarılması onu başka ve yeni bir sanat yapıtı yapar. Söz gelimi Dostoyevski'yi okumak değildir. Aynı yere geleceğim, ne sinemada, ne çizgi romanda bilinen bir yapıttan hareket etmek, sanatçının sanatsal özgürlüğünü kısıtlamaz.

Peki, resimli romanın resimle, sinema ile ilişkisini konuştuk. Edebiyatla nasıl bir ilişkisi vardır, çizgi romanın?

- Sanırım en az edebiyatla ilişkisi var. Ama yine de çizgi roman yapımcısının yaptığı işi "sıradanlıktan" kurtarması için edebiyatı sevmesi gerekli. İyi bir roman okuyucusu olması gerek. Bu işin "olmazsa olmaz" koşulu bu. Bu koşul kendisinin bir başka yapıt yaratmasına yetmez. Ama çizdiği romanı "sıradan"lıktan kurtarır, daha saygınlaştırır.

DÜNYADAKİ ÖRNEKLERİ

Dünyada böyle örnekler var. Baktığımız zaman adamın işini ciddiye aldığını anlıyoruz. Bir de şunu ekleyeyim. Edebiyattan da, resimden de, sinema kurgusundan da yararlanarak gerçekleştirilen bir çizgi romanın ne kadar başarılı olursa olsun, iyi bir edebiyat, resim ve sinema yapıtı ile yarışabileceğini sanmıyorum.

Resimli roman biraz da okurun görsel kolaylığa kaçmasından mı kaynaklanıyor?

- Sanırım öyle. Görsel kolaylığa kaçmasının gerekçesi de vaktinin olmaması. Bu telaşlı kalabalığa yemek yerine, sandöviçler sunuluyor, ayaklarına yürüyen merdivenler seriliyor. Bazı gazeteler metni kaldırıp haberleri manşetin altında ikinci, üçüncü başlıkta bitiriverip özetliyorlar. Aşk bile özetleniyor, gazetelerin eklerindeki çıplak kadın resimleri bu vakti olmayan okurun yatak odasına giriyor. Klasik romanların özetleri, felsefe kitaplarının özetleri, hep bu telaşlı okur için. Çizgi roman da bu vakti olmayan okur profili için yirminci yüzyılın yarısının sunduğu yeni bir hizmet biçimi.

Yani telaşlı Batı dünyasının yarattığı bir okuma biçimi çizgi roman?

- Öyle. İstediğiniz kadar önemsemeyelim, büyük bir ilgi var Batı dünyasında çizgi romana. Örneğin Fransa'da çizgi roman üstüne eleştiriler, araştırmalar yayınlanıyor. Çizgisi, yazınsal değeri, kurgusu üzerine analizler yapılıyor. En çok satan yayınlar çizgi romanlar. İtalya, Almanya, İngiltere, Amerika da böyle. Bize de oralardan geçti. Batı ölçüsüde başarılı olanlar da var aralarında.

Çizgi roman izleme gereksinmeniz var mı?

- Var, ama benimki vakitsizlikten değil. Eğer bir çizer olmasa idim, sanırım ilgilenmezdim. Kimisinin çizgisi, kiminin fantezisi ilgimi çekiyor. Suat Yalaz ve Faruk Geç bizde çizgi romanın öncüsü oldular. Mizahi çizgi romanı ise Altan Erbulak ve Oğuz Aral başlattı. Bedri ve Sezgin Burak, uzun yıllar çizgi romanı sürdürdüler. Turhan bugün de sürdürüyor.

Ayhan Başoğlu, Abdullah Turan, Haldun Sevel, uzak ve yakın tarihi resimliyorlar. Gençlerden İlban Ertem'in fantezisini, Ergün Gündüz'ün kıvrak çizgisini keyifle izliyorum. Bir zamanlar Al Capp'ın bizde "Hoş Memo" diye bilinen Li'l Abner'ini izlerdim. ABD'de bütün kurumlaşmış değer yargılarını sarsan bir çizgi romandı. Aşk, sermaye, bayrak, kahramanlık, kilise, uluslararası şirketler, namus...

Bütün bunlara değişik bir açıdan yaklaşıp eleştiren mizahi bir biçemi vardı. Sonra öldü Al Capp. Onunla birlikte çizgi romanın bu en ilginç biçimi de öldü. Sadece bize kadar ulaşabilen iki örnek:

Biri Asteriks, geçmişin kahramanlık söylencelerini insancıl bir mizahla; öbürü Red Kit, Vahşi Batı'nın kovboy mitini aynı yaklaşımla alaya alıp türünün bir başka ilginç örneği

Yerli bir çizgiroman örneği: Suat Yalaz'ın Karaoğlan'ı.. (Aşağıda.)

KARAMİZAH MERKEZİ "KARİKATÜR

CAFER HATİMOĞLU

ŞENGÜL ALPARSLAN

ZÜBEYDE HASTÜRK

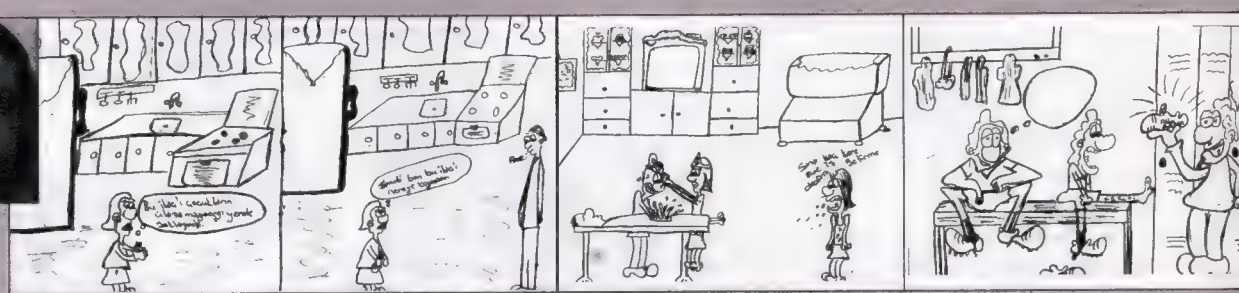

SİNAN ŞAKAR

FARUK GÜNİNDİ

OKULU" ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

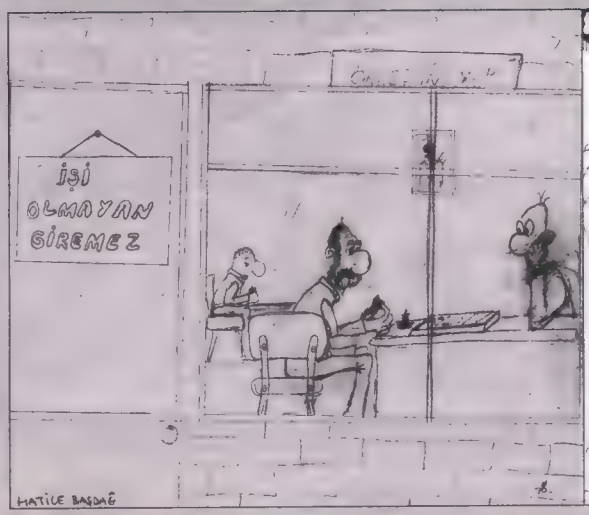

HATİCE BAŞDAĞ

İMAM CİCİ

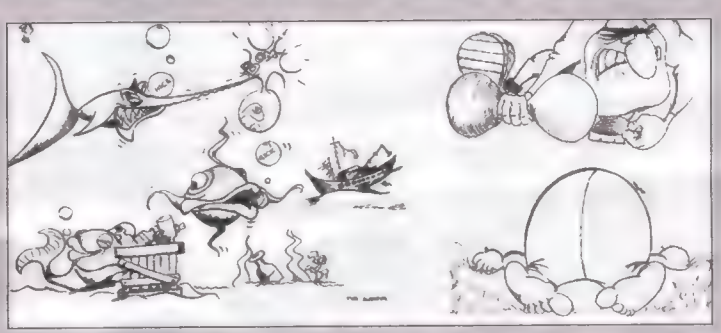

ELİF ÖZMISIRCI

CİHANGİR ERÖNÜ

KARAMİZAH MERKEZİ "KARİKATÜR

TUĞRUL
ÖZER

İSMAİL
BARAN

OKULU" ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

HAKAN
TÜRKYILMAZ

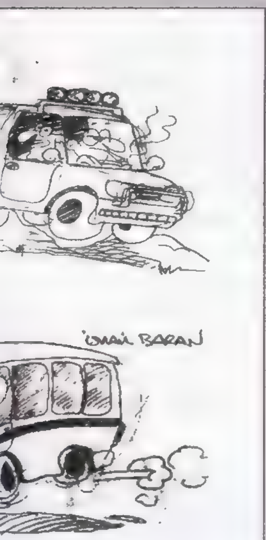

IŞIK
ÖZBAY

ARZU
ÖZKAN

Her sayımızda bu sayfaları Karamizah Kültür Merkezi'nin genç karikatür çizerlerine ayırıyoruz. Bu genç yeteneklerin amatör ya da usta-laşmış olduklarına bakmadan yayınlıyoruz. Çok da güzel oluyor.. Yenileri önümüzdeki sayıda...

Sadece "tuhaflık için" yapılan tuhaflık ise ancak mütemadiyen değişmek, tazelenmek şartıyla bizi güldürebilir. Nükte kadar çok çabuk eskiyen hiçbir sanat yoktur....

Karagöz hakkında

NURULLAH ATAÇ

Karagöz kuklaları her nesneden yapılamaz. İlla ki deve derisinden olacak. Önce ütülenip kurutulacak. Sonra yine yağlanıp kurutulacak.. En son gözleri, kaşları, çene ve sakalları, bilcümle elbisesi boyanıp bir kez daha kurutulacak. Gölgesi ve ışığı "muhkem" olsun diye herhalde...

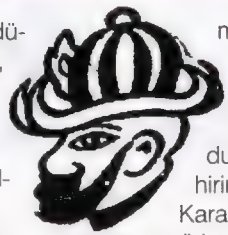

Biz yaştakiler Karagöz oyununu düşündüğümüz zaman içimizde tatlı, fakat çok müphem hatıralar uyanır. Doğrusu bu hatıralar reel bir şeyin bıraktığı birer iz olmaktan çok uzaktır; onları biz kendi hülyamızla, adeta kendi ellerimizle kurmuşuzdur.

Hayalimizde yaşayan ve şimdi perdede gördüğümüz zaman asaletini, güzelliğini kaybetmiş diye gücendiğimiz Karagöz, hiçbir zaman mevcut olmamıştır. Bugün seyrettiğimiz oyunları niçin beğenmiyoruz? Niçin gülmüyoruz? Gülsek bile niçin sonra kendi kendimizden utanıyoruz?.. Çünkü komik, "humour" telâkkimizle Karagöz'ün komikliği, humour'u arasında benzerlik yoktur.

Karagöz de, orta-oyunu gibi, bilhassa kıyafet ve şive taklidine dayanır. Kıyafeti ve şiveyi taklit ederken tabiatiyle seciye de biraz taklit edilmiş, karikatürleşmiş olur. Fakat bu şuursuzca yapılmış olduğundan hiçbir zaman en ehemmiyetli unsur olamaz. Daima arızîdir; bir an parlayıp geçer.

Halbuki biz bugün şive taklidinin bir tuhaflık olduğunu kabul etmiyoruz. Karikatürde yalnız zevahirin değil, bilhassa içini gösterilmesini istiyoruz. Karagöz'ün taklit haricindeki tuhaflığı, yani "ayıplıkları" ise bize bugün tatsız geliyor; onlara gülmüyoruz, hatta gülenlere kızıyoruz. Çünkü taklit gibi "ayıplıklar" da daima muttarif ve mihaniki olmaya mahkûmdur. Herhangi bir cümleyi hususi bir tavırla söylediğiniz zaman ondan ayıp bir mana çıkartmak kabildir; o tavır ise hemen hemen daima aynıdır. Sadece tuhaflık için yapılan tuhaflık ise ancak mütemadiyen değişmek, tazelenmek şartıyla bizi güldürebilir. Nükte kadar çabuk eskiyen hiçbir sanat yoktur.

Karagözcünün, ortaoyunu aktörünün ise böyle mütemadiyen yaratıcı olmasına hemen hemen imkan

►

Bir değerlendirme:

"ŞAKA" VE KARAGÖZ FIKRALARI:

Asırlarca cetlerimizi neşelendirmiş olan Karagöz'ü kim tanımaz? Karagöz, Türk zekâsının, Türk neşe ve nükteperdazlığının bir sembolüdür. Karagöz kusurlarımızı, kötü taraflarımızı güldürerek yüzlerimize vuran ve bu arada iyilikler telkin eden bir feylesoftur. Ne çare ki Karagöz hakkında çok az şey biliyoruz. Ayrılmaz arkadaşı Hacı-Evhad ile birlikte Bursa'da yaşamış olduğuna tek delil, orada Karagöz'e atfedilen bir mezar bulunmasıdır. Kat'î olarak bilindiğine göre Karagöz

KARAGÖZ FIKRALARINDAN BİR DEMET:

VERESİYE PEŞİNDE:

Karagöz, ortalığın cayır cayır yandığı, sıcak bir ramazan günü, Çekirge'de bir su kenarındaki ağaçların gölgesinde serin serin bir uyku kestirdikten sonra, karnının bütün oruçları reddedecek kadar acıktığını görmüştü. Zaten tedbirli gelmişti. Heybesinden çıkardığı taze ekmeğe, güzel Bursa peynir ve şeftalisini katık ederek atıştırmaya başladı. Arada bir, buz gibi sudan da içip içip oh çekiyordu.

Tam bu sırada, öteden doğru, koskoca sarıklı, kat kat cübbe giymiş bir hoca, elindeki doksandokuzluk tesbihi çeke çeke sökün etmez mi? Karagöz, kendisine hain hain bakan hocayı görünce hiç bozmadan seslendi:

- Buyur hocam, sana da yetişir!

Karagöz'ün bu nazik daveti, softayı büsbütün çileden çıkarmıştı. Peynirlerle şeftalilere imrenmemek için başını öte yana çevirdi ve homurdandı:

- Haydi oradan kâfir, zındık herif... Mübarek ramazan günü orucuma hürmetin yok mu? Ben senin şimdi zıkkımlandıklarının daha âlâsını yarın âhirette, cennette yiyeceğim..

Ve hızlanarak yoluna koyuldu. Karagöz, arkadan başını salladı. Sonra gözlerini göğe kaldırarak:

- Hey ulu Tanrım, dedi. Şu nimetlerin, hazırını, tazesini vermişken, bu biçarelere veresiyesini ne diye aratır durursun?

KUDRET MESELESİ

Karagöz zaman zaman işi serseliğe vurup evin semtine uğramaz,karısına hiç alaka göstermez

yoktur. Çünkü bu bir zeka meselesidir; iyi taklit yapabilenlerin zeki adam olmaları ise hiç görülmemiş denecek kadar nadirdir.

Karagöz'ün ve orta-oyunun bizi bugün yine alakadar edebilmesi için ananelerinden ayrılmaları lazımdır. Taklidi ve "ayıplıkları" bırakıp bugünkü sanatın yoluna uymak, yani ferdin veya topluluğun ruh haletlerini tahlike, göstermeye çalışmak...

Fakat Karagöz'ün böyle bir yol tutmasına imkan var mıdır? Bunu pek zannetmiyorum; çünkü Karagöz'ün maddesi bu tahavüle müsait değildir. Deve derisi küçük 'hayal'ler ancak bir salonda veya küçük bir kahvehanede kurulmuş perde üzerinde oynatılmak üzere yapılmıştır; bir tiyatroda oynatıldığı zaman gözükmez, anlaşılmaz. O hayalleri bir tek kişinin oynatması kabil değildir; hem o büyüyen hayaller bugünkü kıvraklığını kaybeder. Birkaç kişi oynatacak, resimler asıl vasıflarını kaybedecek, büsbütün başka bir hal alacak, ruh da değişecek... yani eski Karagöz'ün yalnız bir ismi kalacak.

Buna bir lüzum olmadığı muhakkaktır; çünkü tiyatro var, sinema var... Karagöz ölmüştür. Bittabi bu bazı kimselerin evlerinde veya küçük kahvehanelerde onunla vakit geçirmesine mani değildir. Fakat böyle hususi kalan bir şeye "yaşıyor" denemez. Yoksa hiçbir şeyin öldüğü söylenemez; çünkü en eski fikirlerin, itikatlerin de hâlâ birkaç taraftarını bulmak kabildir.

(Yeni Adam Dergisi 8. Kânunu Sani 1934 Sene 1. Sayı 2)

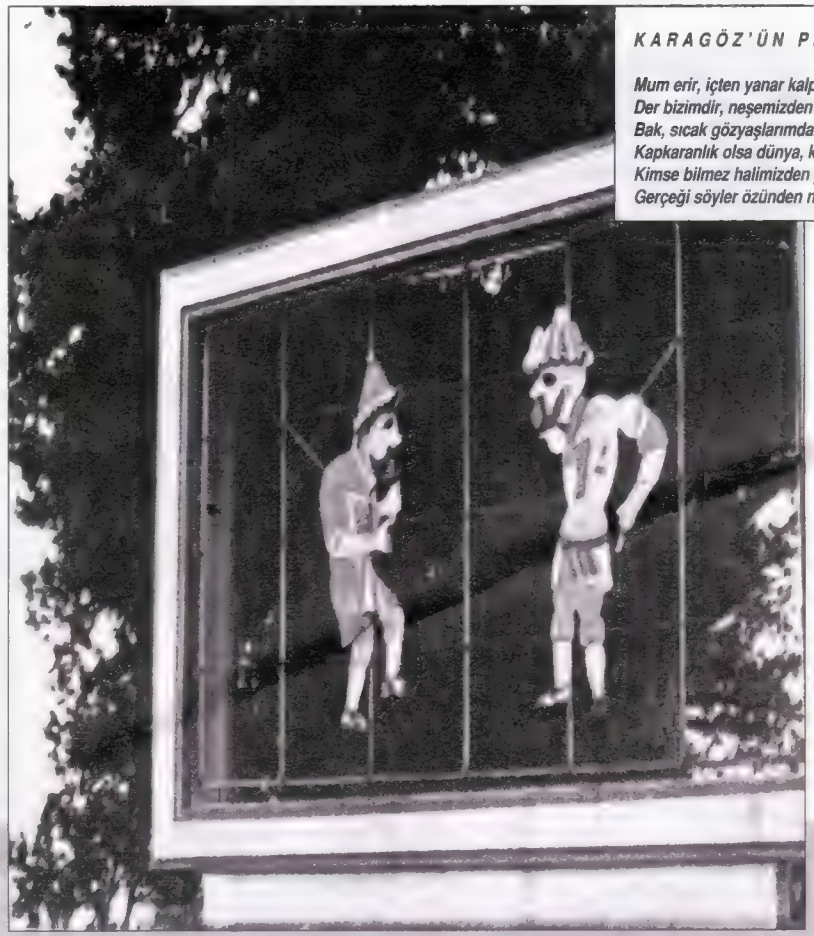

KARAGÖZ'ÜN PERDE GAZELİ:

Mum erir, içten yanar kalp, dışta sendir perdemiz
Der bizimdir, neşemizden bir nişandır perdemiz.
Bak, sıcak gözyaşlarımdan damlayan mum damlası
Kapkaranlık olsa dünya, kehkeşandır perdemiz.
Kimse bilmez halimizden perdemiz gizler bizi
Gerçeği söyler özünden nam ü şandır perdemiz.

Daha çok Bursa ilimizde yaşamış olduğuna kanaat getirilen Karagöz'ün heykeli şehrin işlek caddelerinden birine dikilmiş. Perde arkadaşı Hacivat'la birlikte...

oyunu da 14. asırda İran' dan gelme Şeyh Muhammed Küşterî adlı birisi tarafından Anadolu' ya getirilmiştir. Bazıları, bu şeyhin Karagöz' ün babası olduğunu da iddia ederler. Rivayete göre, Karagöz' le Hacivat, devrin hükümdarının Bursa' da yaptırdığı Ulu Camiin yapı işlerinde çalışırlarken, bütün işçileri o kadar güldürüyor ve zavallılara işlerini o kadar unutturuyorlardı ki, bu yüzden cami yıllarca bitmemişti. Nihayet hükümdarın gazabına uğrayarak nefyedildikleri veya boyunlarının vurulduğu

ve eve bir kuruş faydası dokunmaz olurmuş... Yine böyle bir serserilik sırasında kadıncağız artık dayanamaz. Bursa kadısının huzuruna çıkarak Karagözü şikayet eder. Kadı, derhal Karagözü huzuruna getirir ve Karagözün yüzüne karşı gürler:

-Bre nabekar. Niçin evine, evlat ve ayaline bakmazsın?!

Karagöz, hiç tereddüt etmeden cevap verir:

-Kadı hazretleri, ben gücümün yettiği şeyi eve getiriyorum. Lakin bu kadın benden gücümün yetmediklerini de istiyor...

Kadı sorar:

-Sen ne getiriyorsun, bu kadın ne istiyor?

-Efendim ben, kudretimin yettiği suyu alıp getiriyorum. Bu kadınsa benden, iktidarımın dışında olan ekmeği de istiyor.

NEZAKETSİZLİK

Karagözü, bir ahbabı evine davet eder. Bu ahbap bekar olduğundan kendi işini kendi görürmüş. Bir aralık dolaptan biraz etle pirinç çıkarmış ve Karagöze:

-Sen şu eti doğrarken ben de mangalı yakayımda seninle biraz etli pilav pişirelim. olmaz mı? der.

Karagöz, miskin miskin yayılmış:

-Vallahi ben et doğramasını bilmemki..

-Öyleyse şu pirinci ayıkla!

-O da elimden gelmez!

Ev sahibi tutar, bütün bu işleri kendisi görür ve yemeği pişirir.

Hep Hacivat soracak Karagöz kendine özgü bir yaklaşımla cevaplar verecek... Geleneksel kültürümüzde bu diyalog o kadar önem kazanacak ki. artık okullarda ders kitaplarının arasına sıkışan değil, şenliklerimize. festivallerimize kadar uzanacaktı..

Karagöz bir gölge oyunudur. Deriden kesilmiş birtakım modellerin (insan, hayvan, bitki, eşya vb.) arkadan ışık verilerek perde üzerine yansıtılması şeklidir...

Karagöz oynatmak kesinlikle ustalık ister. Bir beyaz perdenin arkasında, çubuklara sabitleşmiş figürleri diyaloga göre oynatmak, onlara canlılık kazandırmak... Bu sanatı da ancak "Karagöz" gibi birileri icra edebilir...

Sofra kurmak zamanı gelince Karagöze:

-Haydi kalk da bari sofrayı kur! der.

-Kardeşim, ben sofra nasıl kurulur, nē bileyim?

Ev sahibi, sofrayıda kendisi kurar ve her şey hazır olduktan sonra:

-Haydi gel de yemek yiyelim! der.

Karagöz hemen yerinden fırlar:

-Vallahi kardeşim her teklifinize "yapamam, edemem!" dedim. Şimdi buna da öyle dersem çok nezaketsizlik olacak doğrusu!

KENDİZİ GELSEYDİ

Karagözü bir düğüne davet ederler. Düğün davetlileri arasında ev sahibinden olduğukadar, davetlilerden de itibar gören bir adam varmış.

Karagöz bakar ki bu adamın yanında kendisi solda sıfır kalıyor.

Merak edip sorar:

-Yahu, bu adam kimdir?

-A...bu meşhur Halil Ağadır... mükemmel maymun taklidi yapar..

Karagöz, taşı gediğine koymuş:

-Vay canına.. demek buraya maymunun kendisi gelseydi, siz artık itibarı seyredin, ha?..

DİL

Karagöz'le karısı yine kavga etmişlerdi. Bu sefer evden fırlayan Karagöz, kadına bir ders olsun diye en aşağı bir ay söz söylememeyi aklına koydu. Ve dediği gibi de yaptı. Eve her gelişinde ağzını bıçaklar açmaz, sabah olunca da tekrar sessizce evden çıkar gidermiş.. Lakin, kadın kısmı bu.. Rahat durur mu?

Bir akşam Karagöz eve gidince bakar ki ortalık allak bullak olmuş.. Karısı, Her tarafı kaldırmış harıl harıl bir şeyler arıyor. Adamcağız dayanamaz sorar:

- Yahu bu ne haldir böyle? Ne arıyorsun? Kardın muzafferane bir edayla güler..

- Ne arayacağım, senin dilini arıyordum.. Meğerse ağzında duruyormuş.. Bu ne uzun dargınlık böyle canım? ■

"ŞAKA" VE KARAGÖZ FIKRALARI HAKKINDA (DEVAM):

söylenir. Herhalde onun hakkındaki bilgilerimiz çok eksiktir. Muhakkak olan nokta Karagöz'ün, tatlı felsefesi, nükteleri, zekâ ve neşesiyle asırlardır aramızda yaşadığıdır. İşte biz, bu sayfalarda Karagöz'e atfedilen fıkralardan az bilinenleri toplayarak, son yıllarda oyunları yeniden rağbet gören Karagöz'ü, bir kere daha hatırlatmaya ve bu neşeli kahramanın hikâyeleriyle, okuyucularımıza keyifli dakikalar geçirtmeğe çalıştık.

Araştırmacılara göre Karagöz:

CEVDET KUDRET

Kaynak: Cevdet Kudret "Karagöz" Bilgi Yayınları Birinci Basım. Ankara.

Karagöz konusu çok köklü bir yapıya sahip olduğu için konuyu, ileriki sayılarda özel Karagöz sayısında işlemek

Karagöz, bir gölge oyunudur. Bu oyun, deriden kesilmiş birtakım şekillerin (insan, hayvan, bitki, eşya vb.) arkadan ışık verilerek beyaz bir perde üzerine yansıtılması temeline dayanır."

Böyle bir tanımlamayla giriş yaptığı Karagöz kitabında Cevdet Kudret, aslında gölge oyununun Çin'den geldiğini, doğu ülkelerine özgü bir sanat olduğunu anlatıyor.

Gölge oyununun Türk toplumunda ne zaman kullanılmağa başlandığı kesin olarak belli değildir. Çinlilerden Moğollara, Moğollardan Türklere geçmiştir. Orta Asya Türklerinde yaygın olan "kaburcak, kavurcak, kağurcuk" terimleri orta oyunu anlamına gelmektedir.

İslam dünyasında bu oyuna "hayal-el-zıll" (gölge hayali) veya "hayal-el-sitre" (perde hayali) adları kullanılıyor. İmam Gazali, Muhiddin-i Arabi ve İbnülfariz gibi kelamcı tasavvufçuların eserlerinde hayal sahnesi evrene, insanlar ve bütün varlıklar perdedeki geçici hayallere benzetmişlerdi..

Karagöz oyununun kaynağı konusunda bazı batılı yazarların ileri sürdüğü görüş Bizans aracılığıyla eski Yunan ve Roma "mimus" oyunlarına bağlanmaktadır. Bu görüşlere göre Türkler İstanbul'u alınca, başı kel, karnı şişkin Mimus'u Pişekar'la Hacivat, eli şakşaklı Maccus'u da Kavuklu ile Karagöz'e benzetmişlerdi. Ayrıca İranlıların meşhur kukla kişisi "Keçel Pehlevan" ile Karagöz arasında büyük bağlantılar kuran araştırmacılar da var.

Metin And'ın araştırmaları; "kanıtların yetersizliği karşısında etkileşme yerine, benzeşme demek daha yerinde olur" diye bizleri uyarıyor. ■

Ferruh Doğan ve bir çizgisi.

14 Mart 1936 tarihinde haftalık yayınlanan "Yeni Hayat Mecmuası"nda yayınlanan bir yazıyı aktarmak istiyoruz: Ortaoyunu durumunu ve rolleri o günün diliyle ele almış...

Kavuklu Hamdi, Küçük

VEFA BOZER

Ortaoyun'dan vazgeçilmez iki karakter: Kavuklu ile Pişekar...

Ortaoyunu artık tarihe karışıyor. Oysa gençler bile onu pek iyi hatırlarlar. Onu yaşatanlardan biri de Ressam Muazzezdi. Bir muharririmiz kendisiyle şöyle görüşmüştür:

- Tanıdın mı hazreti?...

Ve çıplak kafasının altında çenesini alıyor:

- Bu Karagöz'ün hamamdaki hali.. şu sokaktaki vaziyeti, şu Hacivat çelebi. Bebe ruhî, Arnavut, bu Bekrî Mustafa..

Ve ilâve ediyor:

- Bütün takım, tam dört yüz tanedir...

Ömür yolunun altmış yılını, bugün son nefese gidişlerine şahit olduğu halde hâlâ diriltmeğe çabaladığı, öz malımız iki sanatın, orta oyunu ile Karagöz'ün sevdasına kaptırmış, sahasında işsiz adam ressam Muazzez zamanın elinde kurumuş, ufalmış yüzünün buruşmuş çizgilerini büsbütün karıştıran bir teessürle anlatıyor:

- Beş altı yaşında bacak kadar çocukken resime merak saldım. Yavaş yavaş resmin yanında şiir, musiki ve oyun, yani orta oyunu merakları başladı. Hele canbazlara bayılırdım. Derken Karagözü gördüm. Onu da sevdim. Hani bugün sinema ve maç tutkunları var ya, benim orta oyunu düşkünlüğümün yanında bunlarınki hiç kalır. Gider en ön sıraya sokulur, Kavuklu Hamdi'yi gözlerimle yerdim sanki... Böylece onu seyrede seyrede taklide başladım. Sokakta, evde, hatta mektepte Hamdi'nin bir kopyası halinde, mütemadiyen onun jestleri, onun hareketleri, onun şivesi ve onun diliyle yaşar olmuştum.

Bahriye sıbyan mektebinde okuyordum. Bir gün mektepte açılan resim müsabakasında birinci seçildim. Sanayii Nefise mektebine devama başladım ve ilk senede bir madalya ile taltif edildim. Biraz sonra da Bahriye'ye getirilen nakış mütehassısı İbrahim ustanın yanına verildim. Senelerle hep bu sahada çalıştıktan sonra 1905 de Sanayii Nefiseyi bitirdim. Artık hem ressam, hemde Bahriye zabiti idim. Fakat aklım fikrim oyunda idi.

Zabit olduğum halde bir resim atölyesi açtım. Malûm ya o zamanın hali... Ayda bir defa Bahriyeye uğrar; bir temenna edip "ben sağım!..." der tayınımı alıp gene atölyeme çekilirdim. Tayın diyorum, çünkü aylık denen nesne yılda yüzünü üç dört defa görebildiğimiz bir zümrüdü anka idi.

O zamanlar Sanayii Nefise mektebinde modelle çalışmak adet olmadığı için buranın mezunları hep peyzaj yaparlardı. Ben, zannederim ilk defa eşhas resmi yapmağa başladım. Derviş Mahmut isminde birini altı kuruş para ile model tuttum. Onun mağmum, kederli, düşünür bir vaziyette resmini yaptım. Altına da, (mesaibi istipdat) ismini koydum, ki bu tablo şimdi Hilaliahmer'dedir. Sonra üç sefil çocuk buldum. Bunları da Divanyolundaki bir mezarlığın duvarına dayanmış sigara içerlerken yaptım. Buna da (Devri Hamidide Maarif) adını verdim. Arkasından gelsin Kavuklu Hamdi.. Onu, zaten her haliyle kafama hâk etmiştim ve bakın yıllar geçti, hâlâ onu yapıyorum. Bu, içime işlemiş bir derttir benim...

Osmanlının son döneminden bir Ortaoyun grubu..

ORTAOYUNCULAR ARASINDA...

Ressam Muazzez, atölyesinde, geniş masasının üzerinde, kimi renklerini bulmuş, kimi henüz çizgi halindeki Kavuklu Hamdi'nin resimlerini göstererek konuşuyordu:

- Zavallı adam benim elimden neler çekmedi... Çünkü ben yalnız onun resmini yapmakla iktifa etmiyor, yavaş yavaş orta oyunu meydanlarında onu taklit ediyordum. Nihayet bir gün karşıma çıkmış; "Oğlum, demişti, bana kastın ne, bu yaşta sen beni, elimde arzuhallerle Bahriye nezareti kapılarında mı süründürmek istiyorsun?.."

Ve benim bu sözden bir şey anlayamadığımı sezince, "öyle ya.." diye ilâve etmişti," haber alıyorum ki sağda solda hep beni taklit ediyormuşsun!.."

Filhakika biz işi azıtmıştık. Manyasîzade Refik beyin Kadıköyünde Cevizlikteki evinde hususî surette orta oyunları oynamağa başlamıştık. Henüz Hürriyet ilân edilmediği için ara sıra zurnacıların marifetleri yüzünden sekteye uğramamakla beraber yıllarca bu oyunlarda devam ettik. Manyasîzade Refik bey rejisörlük eder, ara sıra da pişekâra çıkardı. Ondaki orta oyunu merakını ben başka hiç kimsede görmedim. O sırada adını bu işe hasrettiği gibi bir sürü de para harcederek bize elbiseler de yaptırırdı. Bu elbiselerin terziliğini de Müsahipzade Celâl yapar ve sanki inadına

İsmail ve Ortaoyunu...

bütün entarilerimizi hep kısacık biçer, dikerdi.

Bu oyunlarda filozof Rıza Tevfik, Arnavud; İbnürefik Ahmet Nuri, Ayvaz Külhanbeyi; Avuka Baha, Acem; Doktor Emin, Çingene; Kaptan Riza, Pişekâr rollerine çıkarlardı.

Bazan zurnacıların şerrinden kurtulmak için bu toplantılarımıza bahaneler bulmakta güçlükler çektiğimiz olurdu. Meselâ bir defasında sırf orta oyunumuzu oynayabilelim diye aktör Fehimin oğlu Münif Fehimi Manyasizadenin bahçesinde sünnet etmiştik. Artık şöhret almıştık. Tanıdıklarımız, dostlarımız bizi düğünlerine çağırmağa başladılar. Biz de gider -Bittabi on para almadan- oynardık. Bu işi zevk edinmiştik.

- Hiç unutmam eski Kartal kaymakamı Necminin düğününde oynadığımız orta oyununda Ressam Nazmi Ziya da muhacir rolüne çıkmıştı. Manyasîzade Refiğin evinden başka İbnürefik Ahmet Nuri'nin ve Baha beyin evinde de oyunlar verdik.

Bu, böylece Meşrutiyete kadar sürdü.

Ben bir yandan resime de devam ediyordum. Hatta Türkiyede ilk hususî resim mektebi açan Türk de benimdir. İbnissuut caddesinde açtığım bu mektebi bilahare Letafet apartmanına taşıdım. Çallı İbrahim, Avni Lifij, Nazmi Ziya ve merhum Ruhî de burada muallimlik ediyorlardı.

Heykeltraş Nejat, hemşiresi Harika, halı tüccarı Aziz ve güzel sanatlar akademisi direktörü İsmail Hikmet de talebelerimiz meyanında bulunuyorlardı.

Biraz sonra da aynı apartmanda (Darulbedayi) kuruldu. Meşrutiyet ilân edilince, o heyecanlı ve neşeli günlerin akışına kapıldık. Kendimizi tutamadık, coştuk. Bütün arkadaşlarla beraber küçük Moda gazinosunun içinde alenen oynadık.

Manyasîzade Refik beyin Selânikten geldiği gece de, onun şerefine, Yoğurtçu çayırında, halkın huzurunda son orta oyunumuzu verdik.

Böylece orta oyunu faslı bitti ama, bizdeki oyun iştihası dinmedi. Tuttuk, başta Reşat Rıdvan olmak üzere İbnürefik Ahmet Nuri, Nurettin Şevki ile birlikte bir tiyatro kumpanyası kurduk.

İlk defa olarak Namık Kemal'in Vatan-Silistre'sini oynadık.

O zaman 17-18 yaşında olan Raşit Rıza da Fehimin yanına çırak olarak gelmişti.

Meşhur komik Abdürrezzak da Vatan-Silistre'de Abdullah Çavuş rolü yapıyordu.

Biz, aynı oyunu, Hikmet tarafından Tophane ve Harbiye mektebi meydanlarında kurulan açık sahnelerde ve Darüşşafaka mektebinde tekrar ettik.

Bu teşekkül dağıldıktan sonra muhtelif tarihlerde dört tiyatro kumpanyası daha kurdum. Fakat o devrin heyecanına kapılarak iyi çalışamadığımız için hiç biri beka bulmadı....

KARAGÖZLER, BEBERUHİLER...

- Ama, kim ne derse desin, ben Ortaoyunu'nun unutulup gitmesine yanıyorum. Hatta altı sene evvel Kavuklu Ali'nin teşvikiyle Şehzadebaşı'nda Darüttalimi Musiki salonunda tekrar orta oyununa başladım, Bunu para kazanmak için değil, fakat tiyatromuzu doğuran ve yıllarla halka temaşa ve sahne zevkini aşılayan bu öz sanatımızı korumak, yaşatabilmek için yapıyordum.

Bu sebeple de orta oyununu daha muntazam ve daha temiz bir şekle sokmağa çalışıyordum. Üç sene kadar süren yorucu mesai yazık ki boşa gitti. Çünkü yanımdakiler günlerini gün etmek, kazanmaktan başka bir şey düşünmüyorlar ve benim bu oyunü (mücessem bir tarih) şekline sokmak düşüncelerimle alay ediyorlardı.

Tarihin tarif ettiği şekillere uygun elbiseler hazırlayarak, mevzular bularak, muntazam, temiz bir şekilde oynamak istiyordum. Bunun için bir hayli para da bulmuştum. Hatta İngilizler bile bana bu işe sarfedilmek üzere üç bin lira kadar vermeye amade idi... Olmadı. Olmadı... Atmış yıl, fasılasız koştuğu bir emeğin peşinden bir türlü ayrılmak istemieyen ressam Muazzez, tekrar, ellerinde can vermek istediği hayallere döndü. Ve bir Karagöz sahnesini tasvir eden abajurunun önünde, renk renk, çeşit çeşit Karagözlerle, Hacivatlarla, Beberuhîlerle için için bir tatlı sohbete daldı. ■

Eski Ortaoyunlardan bir sahne: Katip ve kadın kılığındaki zenneler (üstte). Bir oyun sonrası Ortaoyuncular grup olarak hatıra fotoğrafı çektiriyorlar (altta).

Kavuklu Hamdi ve Küçük İsmail bir oyunda.

Kişiyi hedef alan hicviyeler, düşmanlıkların doğmasına neden olur, yazarını zor durumda bırakır; Nefi'nin öldürülmesi, Eşref'in yurtdışında yaşaması bu yüzdendir...

Edebiyatın dikenli güll

HAKAN ALPİN

Hicivler, zamanının kötülüklerini, gülünçlüklerini taşlayan manzum parçalardır. Yergi içeren hicivler dilimize Arapça'daki 'hicv' kökünden geçmiştir. Bir kimseyi ya da bir şeyi alaycı bir dille eleştiren yazıları kaleme alan kişilere de 'Hiciv yazarı' denir.

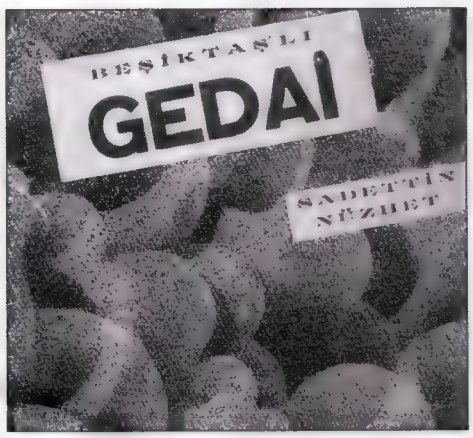

Hiciv sözcüğü geniş anlamıyla kişisel, siyasal, dinsel, ahlakçı, toplumsal ve edebi gibi biçim çeşitlilikleri gösterir: Kısa parçalar ya da uzun şiirler (d'Aubigne'nin les Tragiques'i gibi), düzyazı türünde (Voltaire'in Candide'i), düzyazı - şiir karışımı (Satire Ménippée) yapıtlar. Eski Yunan'da Arkhilokhos'un ya da Hipponaks'ın iamboslarının ve 'eski komedi'nin (Aristophanes) sert kişisel hicvi dışında, hemen hemen yalnız Amargoslu Semenides'in ahlaki hicvi, kynik filozof Menippos'un hicvi (Menippeioi Satyrai) kuşkucu Timen'in hicvi (Silloi) ve Lukianos'un küçük yapıtları bu türün ataları kabul edilir.

Latinler hicvin kendi ulusal türleri olduğunu ileri sürmüşlerdir. Hiciv özgür sohbet biçimini onlardan aldı. Horatius, Persius, Martialis, Juvenalis hicvi geliştirdiler.

Türk edebiyatında genellikle nazımla hiciv yazma geleneği vardır. Bu yoldaki şiirle Divan Edebiyatı'nda ve daha sonraki aydın kesim edebiyatında 'hicviye', halk edebiyatında 'taşlama', günümüz edebiyatında 'yergi' adını almıştır.

Divan Edebiyatı'nda hiciv, kötülükleri, kusurları belirtmenin ötesinde, genellikle, kaba-saba, hatta açıksaçık sövgülere yönelmiştir. Fuzuli'nin ünlü Şikâyetname'si, Şeyhi'nin Harname'si benzeri ince hicviyelere seyrek rastlanır.

Kişileri hedef alan hicviyeler, doğal olarak, düşmanlıkların doğmasına neden olur, yazarın bir takım

Bir kaz aldım ben karıdan
Boynu da uzun borudan
Kırk aptal kanı kurutan
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Sekizimiz odun çeker
Dokuzumuz ateş yakar
Kaz kaldırmış; başın bakar
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kaza verdim birçok akçe
Eti kemiğinden pekçe
Ne kazan kaldı ne kepçe
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazı koyduk bir ocağa
Uçtu gitti bir bucağa
Bu ne haldir Hacı Ağa
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Dişi koyun emmiş tilki
Kazının kanadı selki
Nuh Nebîden kalmış belki
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazının kanadı sarı
Kemiği etinden iri
Sağlık ile satma karı
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazının kanadı ala
Var yürü git güle güle
Başımıza kalma belâ
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Suyuna biz saldık bulgur
Bulgur Allah deyu kalkur
Be yârenler bu ne haldur
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kaygusuz Abdal n'idelim
Ahd ile vefa güdelim
Kaldırıp postu gidelim
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

KAYGUSUZ ABDAL'DAN

Sadrazamın İşleri:

Çün buyurdu Sadrazam
Ne han kaldı ne hamam
Çün buyurdu Sadrazam
Suya zam, sabuna zam

Sadrazamın Sol Kulağı:

Sadrazam Hazretlerinin
sol kulağı kaşınır
Kaşınır babam kaşınır
Sadrazam dediğim bir ulu kişi
Oturmuş da memleketi düşünür.

Kaşınmak kulağın ödevi
Düşünmek sadrazamın
gelgelelim bizde
Sadrazam kaşınır
Kulak düşünür

Tüy:

Bu düdük fabrikalarını
biz kurmadık mı
Bu tezek fabrikalarını
Biz getirmedik mi
köyünüze şu suyu
Söyleyin nankör herifler
Biz dikmedik mi
vatan sathına
Bunca ağacı,
bunca tüyü?

Ü. YAŞAR'DAN

Bir kedi varmış, adı kerbela, Duman attırıyormuş sıçanlara.
Öylesine kırmış geçirmiş ki
Gözlerden kaybolmuş sıçan milleti.
Sağ kalanların her biri bir delikte,
Açlıktan tahtaları kemirmekte.
Karabela kedi olmaktan çıkmış,
Şeytanın ta kendisi olmuş gözlerinde.
Derken Karabela, günün birinde, Sıçan koklamaktan bıkmış.
Kaldırmış kuyruğu, çıkmış sokağa,
Bir dişi kedi aramaya.
Hemen de bulmuş belasını, Mart sefasıdır başlamış uzaklarda.
Bu arada sıçanların arta kalanı,
Fırsat bu fırsattır deyip,
Bir delikte burun buruna verip, İvedi bir oturum kurmuşlar,
Ölüm kalım meselesi üstünde durmuşlar.
Başkan, en tedbirli sıçan,
Düşüncesini söylemiş yekten:
- Bence, demiş, herşeyden önce,
Ne yapıp yapmalı, Karabelanın boynuna
Bir çıngırak asmalı. Üstümüze yürüdü mü çıngırak öter,
Her sıçan da gireceği deliğe girer.
Başka çare yok, deyip kesmiş
Herkes başkandan yana oy vermiş.
Bundan iyi akıl can sağlığı
Gel gelelim çıngırağı nasıl asmalı?
Biri demiş benden paso.
Öteki demiş, ben miyim Allahın budalası?
Kaytaran kaytarana, Oturum da ermiş sona.
Ben ne oturumlar gördüm böylesi,
Boşuna toplar, konuştururlar herkesi.
Sıçanlar değil, papazlar baş papazlar,
Toplanır, toplanır, hiçbir iş yapmazlar.
Konuşmaya geldi mi,
Sarayda akıl öğreten bol,
İş yapmaya geldi mi, Tek kişi arada bul.

LA FONTAİNE'DEN (Çeviren: Orhan Veli)

Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil mert belli değil
Herkes yarasına derman arıyor
Deva belli değil dert belli değil

Farkeyledik âhır vaktin yettiğin
Merhamet çekilip göğe gittiğin
Gücü yeten soyar gücü yettiğin
Papak belli değil kürk belli değil

Adalet kalmadı hem zulüm doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi acayip oldu
Koyun belli değil kurt belli değil

Çark bozulmuş dünya ıslah olmuyor
Ehl-i fukaranın yüzü gülmüyor
Ruhsati de dediğini bilmiyor
Yazı belli değil hat belli değil.

RUHSATİ'DEN BİR TAŞLAMA:

eri:Hiciv ve taşlamalar

tehlikelerle karşılaşmasına yol açar; Nef'inin öldürülmesi, Eşref'in yıllarca yurtdışında yaşamak zorunda kalması bu yüzdendir. Divan edebiyatının en ünlü hiciv şairi Nef'i'dir (1572?-1635); şiirlerini Sihâm-ı Kazâ (Kaza Okları) isimli bir kitapta toplamıştır.

Nef'i, hiciv yazmayacağına dair IV. Murat'a söz verdiği halde, kendisini tutamayıp vezir Bayram Paşa'yı hicvettiği için boğdurularak öldürülmüştür.

Divan edebiyatının açık saçık, sövgü niteliğinde, yönelttiği kişiyi alabildiğine aşağılayan kişisel hicvi Tanzimat'tan itibaren büyük ölçüde değişti. Bunda edebiyatın içerik bakımından toplumsallaşması kadar basın hayatının oluşmasının da payı vardır. Böylece hicivler artık kulaktan kulağa aktarılmaktan, elyazmalarında kapalı kalmaktan kurtuldu. İlk mizah dergisi Diyojen'den (1869) başlayarak Çıngıraklı Tatar, Geveze, Çaylak gibi mizah dergilerinde yayınlanan hicivler artık kamuoyunun ve daha etkili olarak da yasaların denetlemesine girmiştir. Ancak dönemin yönetimine karşı çıkan yasadışı yayın organlarında sert hicivlerin yayımı da sürmüştür.

Nef'i, hiciv yazmayacağına dair IV. Murat'a söz verdiği halde, kendisini tutamayıp vezir Bayram Paşa'yı hicvettiği için boğdurularak öldürülmüştür...

Tanzimat edebiyatında, sadrazam Ali Paşa'nın yönetimi dolayısıyla yurtdışına kaçmak zorunda kalan Yeni Osmanlılar cemiyeti üyelerinden Ziya Paşa'nın (1825-1880) sadrazam Ali Paşa aleyhine yazdığı Zafername (1868) bu türün en önemli örneklerinden biridir.

Türk edebiyatında yalnız hicivle uğraşan tek sanatçı Eşref'tir (1847-1912). Eşref, II. Abdülhamit'e ve ona alet olan kişilere ve gerek o dönemde, gerek daha sonraki II. Meşrutiyet döneminde haksızlık yolsuzluk gibi olaylara gazel, kaside, kıta ve musammat biçimleriyle yazdığı hicviyeleri İstimdâd (1906), Deccal (1904, 1907 2. cilt), Hasbihal yahut Eşref ve Kemal (1908), Şah ve Padişah (1908), İran'da Yangın Var (1908) adlı kitaplarda toplamıştır.

Ayrıca, Edebiyat-ı Cedide şairlerinden Tevfik Fikret'in (1867-1915), II. Meşrutiyet döneminde iş başındaki İttihat ve Terakki Fırkası'nın yolsuzluklarını yeren Hân-ı Yağma (Yağma Sofrası) adlı şiiri, edebiyatımızdaki hicviyelerin en önemlilerinden birisidir. ■

Diyojen'den başlayarak Çıngıraklı Tatar, Geveze, Çaylak gibi mizah dergilerinde yayınlanan hicivler yasaların denetlemesine girmiştir.

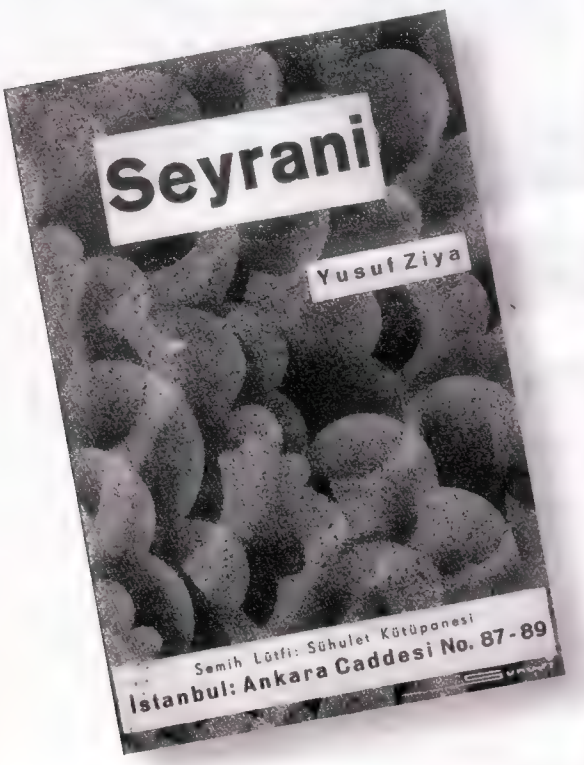

Edebiyatımızın dikenli gülleri diye tanımlanan hicivlerle ilgili pek çok eserler yayınlanmıştı. "Gedai" ve "Seyrani" de bunlardan iki örnektir.

Viran olası hânede evlâd ü iyâl var

DERTLİ'DEN:

Dertli, 1772'de Gerede'nin Reşadiye köyünde doğmuştur. Gerçek ismi İbrahim'dir. Babası ölünce bir ağa elinden zorla toprağını aldığından köyünde barınamadı, genç yaşında gurbetçi oldu. Çok yerler gezdi, dolaştı.
Yaşamı sıkıntılar içinde geçti. Boğazını keserek intihar ettiyse de ölmedi. 1845'de öldü. Ankara'da Cebeci dolayındaki mezarı kaldırılmış, yola çevrilmiştir. Saz şairi olan Dertli, Divan şiiri de (Aruzla) yazmıştır.
"Viran olası hânede evlâd ü iyâl var" dizesi atasözü olmuşur, ayrıca yazdığı taşlamalar da çok meşhurdur. Aruzla yazdığı bir taşlamasını sunuyoruz:

İkbâle zevâl erse ne var, sende kemâl var
Mağrur-ı kemâl olma ki ardınca zevâl var

Her bir kişinin tâlii devlette bir olmaz
Bir lokması yoktur ki yesin bunca ricâl var

Ahvâl-i perişanımı sormazsın efendim
Vallahi beyim boynuna bu işde vebâl var

Bir başıma kalsam, şaha, sultana kul olmam
Vîran olası hânede evlâd ü iyâl var

Dûr olmayı ister mi kişi öz vatanından
Ey Dertli-i biçâre bu esrarda ne hâl var

Demirperde memleketleri halkının, idare sistemini öven tek sözü yoktur. Aksine rejimleri hakkında hayret edilecek kadar fıkra ve mizahi malzemeler türetilmiştir...

Demirperdede mizah

BRUNO DUROCHER

Necmi Rıza'nın bir çizgisi. Kaynak: Demir Perde Şakaları kitabı, Akbaba Yayınları 1965.

Ağızdan ağıza bütün memleketi dolaşıp sınırları aşan küçük hikâyeler, rejimin cemiyette yarattığı derin uçurumları sansür edilen ve tehditler, mecburiyetler içinde sıkışıp kalmış olan edebiyattan daha açık, daha iyi anlatıyor, en isabetli terimler içinde tasvir ediyor.

Pek çok seneler sonra, asrımızı incelemek isteyen sosyolog ve tarihçiler için en emin ve en karakteristik kaynaklar yine bu küçük hikâyeler olacaktır. Bugün bile bu dıştan komik, fakat esası ıstırap, korku ve bıkkınlık dolu hikâyeler, marksist cemiyet hakkında en usta kalemlerden çıkan antikomünist siyasî nutuklardan daha iyi fikir veriyor; kafalarda ve gönüllerde sabırsızlıkla, isyanla, inatla cevap arayan istifhâmlar doğuruyor.

Bence bu hikâyeleri sadece gülmeyi sevenler değil, herkes okumalı. Herkes içten gelen, yasaklara ve kanunlara meydan okuyacak cürette, bu vasıfları ile daima tehlikeli olan yaratıcı fikirlerinin uydurduğu hikâyelerde, neşelerini ve üzüntülerini anlatan milletlerin ıstırabını tanımalı.

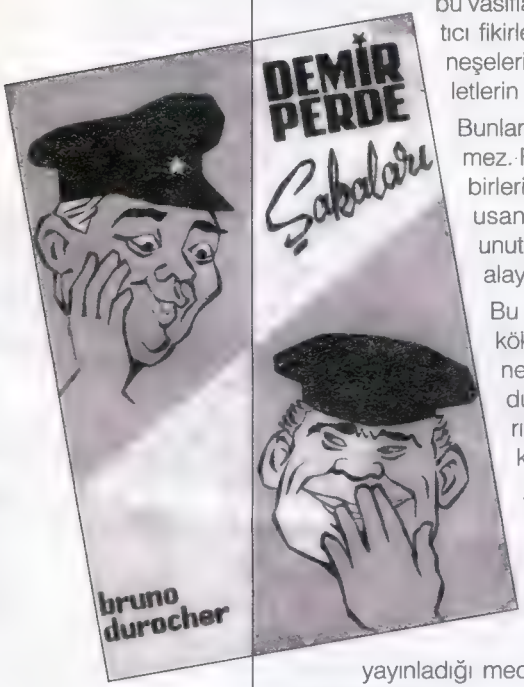

İki süper güç olan Sovyetler ve Amerika arasında çok yoğun süren soğuk savaşın tesirleri dönemin mizahına da büyük malzeme oluyordu. Onlardan bir örnek: Akbaba Yayınlarından çıkan bir kitabın kapağı. Yazarı Bruno Durocher, çeviren Gülçiçek. Yıl 1965.

Bunların hakikî sahibi kimdir, bilinmez. Fakat anlatanlar daha çok, birbirlerini takip ve ihbar etmekten usanan, vicdanlarındaki ağırlığı unutmak için kendi kendileri ile alay eden devlet memurları...

Bu hikâyelerin atasözleri kadar köklü ve daima tesir eden hazinesini keşfettikten sonra, her duyduğumu, gün olur yayınlarım düşüncesi ile bir kenara kaydettim.

Sosyalist rejimin hüküm sürdüğü memleketler halkının ağzından devlet idare sistemini öven bir tek söz bile çıkmıyor. Rejimin methiyesini yapan sadece resmî kurumların yayınladığı mecmualardaki yavan ve mantıksız makaleler.

Topladığım hikâyeler yalnız bir milletin değil, bu sefalet rejiminin baskısı ile bunalan bütün milletlerin malıdır. Hepsi aynı meseleler, aynı sıkıntılar ve aynı baskılar karşısında gizli, bazen de beklenmeyen sonuçlar doğuran bir silâha sarılarak isyan ediyorlar: Gülmek ve alay etmek!

İMALAT

Moskova'ya gelen Amerikalı gazetecilere, bütün görülecek yerler gezdirilirken, bir seferinde de son derecede modern, bütün makineleri otomatik, pek az işçinin çalıştığı, temizliği ile dikkati çeken bir fabrika-

— Âdem ile Havva hangi millettendiler?..
— Hem aç, hem çıplak oldukları halde kendilerini cennette sandıklarına göre bizdendiler yoldaş!

nırken bir yandan da verilen bilgileri dinlerler. Aralarından biri fabrikanın ne istihsal ettiğini sorduysa da cevap alamaz. Çat pat Rusça bilen bir tanesi işçilerden birine ne yaptıklarını sorar:

-"Asansör bozuktur, işlemez" yazılı levhalar imâl ediyoruz...

ÇARE

Ünlü bir Sovyet iktisatçısı "günümüzün ekonomik meseleleri nasıl halledilmeli" anketine çok kısa bir cevap vermiş:

"Hemen Amerika'ya harp ilân edelim ve iki dakika sonra, kayıtsız şartsız teslim olalım..."

DOPİNG

Polonyalı, memleketinde parmakla sayılacak kadar az olan hususî dükkânlardan birine girer, naylon çorap ister. Tezgâhtar önüne her renkten ve her biçimden birçok mal çıkarır. Adam bir çift beğenir, fiyatını sorar:

- Kaç para?

- Elli zloti.

- Ama Devlet dükkânlarında aynısı otuz zlotiye veriyorlar.

- Öyle ise, gidip oradan alın.

- Yok ki.

- Bizde de olmasaydı, biz de otuz zlotiye satar-

OTURAKLI REJİM

Polonya'da büyük bir millî bayram toplantısına gelen Gomulka'ya sosyalist rejimin yerleşmesi için çok gayret gösteren bir aileyi takdim ederler. Kardeşlerin en büyüğü çalışma kampları başkanı, uzun senelerdir arka arkaya üretim rekorları kırmış; ikincisi partinin en çalışkan sekreteri; üçüncüsü vekâletinde en çok muvaffak olan bir vekil; dördüncüsü üniversite talebesi ve komünist gençlik teşkilâtı başkanı...

— İşler nasıl yoldaş?
— Eh, şükür... Gelecek yıldan daha iyi!

- Böyle birkaç aile daha olsa, rejimin oturması işten bile değil.

Gomulka'nın bu sözü üzerine yanındakilerden biri:

- Ama, der, bunların bir kardeşleri daha var, o Amerika'da.

- Ne? Hemen haber gönderilsin, o da gelip kardeşleri gibi kalkınmamıza yardımcı olsun.

Günün kahramanı kardeşlerden biri, atılır:

- Aman, sakın ha; bütün aileyi geçindiren o, ne yaparız sonra...

İDARE

Varşova'ya yerleşmeğe mecbur olan Avrupalı bir aile, yeni eve çeki düzen vermeğe çalışırken apartmanın her türlü işi ile meşgul olan bir idareci, haber gönderir:

- Bir şeye ihtiyaçları olduğu zaman bana gelsinler, ondan nasıl vazgeçilmesi icabettiğini anlatırım!...

ŞÜKÜR

Varşova'da bir bakkal dükkânı; kapıda karşı sokağa kadar uzanan bir kuyruk. Sabahtan beri ancak sırası gelen yaşlıca bir kadın terini silerek sorar:

- Oğlum, ununuz var mı?

- Allah'a şükür, var.

- Peki, tuzunuz var mı?

- Allah'a şükür, var.

Onların konuşmalarını takip eden bir memur sabırsızca söylenir:

- Ne demekmiş "Allah'a şükür", "partiye şükür" diyeceksin.

Bakkal kızarıp bozarırken kadın tekrar sorar:

- Oğlum, tereyağınız var mı?

- Partiye şükür, yok efendim...

KUYRUKSUZ

Baltık kıyılarındaki memleketlere tetkik gezisi yapmağa giden bir Sovyet gazetecisi dönüşünde intibalarını şöyle özetler:

- Dükkânlar, vitrinler tıka basa dolu; ama halk bir şey alamıyor, kapılarda kuyruk yapıldığını hiç görmedim...

DÖNE DOLAŞA

Polonya'yı gezen bir turist, muazzam bir tuğla fabrikasının önünde ağzı hayret ve hayranlıkla bir karış açık, tercümana döner:

- Memleketinizde çok tuğla yapılıyor, der, herhalde oldukça da inşaat vardır.

- Hayır çok inşaat olmuyor, çünkü tuğlaları Çekoslovakya'ya gönderiyoruz.

- Çekler size karşılık olarak makine verirler.

- Hayır, onlar makineleri Bulgarlara gönderiyorlar.

- O zaman Bulgarlar size sebze ihraç ederler.

- Hayır, onlar sebzeyi Küba'ya gönderirler.

- Küba da size şeker gönderir tabiî.

- Hayır, Küba şekerini Rusya'ya veriyor.

- Demek ki bütün ihtiyaçlarınızı Rusya karşılıyor.

- Hayır, Rusya bize sadece tuğla yapmak için kırmızı toprak gönderir...

KERAMETLER

Varşova'ya bir Alman sirki gelir. En müthiş numara, azılı bir aslanın, terbiyecisinin en ufak bir işareti ile sıçraması, yatması ve kalkmasıdır. İlk gösteri günü terbiyeci numarasını bitirdikten sonra halka dönüp aslana aynı şeyleri yaptırabilene 10.000 zloti mükâfat verileceğini söyler. Önce kimse yerinden kıpırdamaz; sonra adamın biri "ben yaparım" diye ortaya çıkar. Aslana yaklaşır, kulağına bir şeyler fısıldar; hayvan oturur, güler, yatar ve en sonunda da ağlar. Terbiyeci adama 10.000 zltoiyi verirken, şaşkın, sorar:

- Aslana oturduğu zaman ne dediniz?

- Mahareti sayesinde sirkin ne kadar kazanacağından bahsettim.

- Güldüğü zaman?

- Sosyalizmin aslanları mesut edeceğini söyledim.

- Yattığı zaman?

- Komünizm aslanla tavşanı kardeş yapacak.

- Ağladığı zaman?

- Parti'nin vaadlerinden ve işçi ücretlerinden söz ettim...

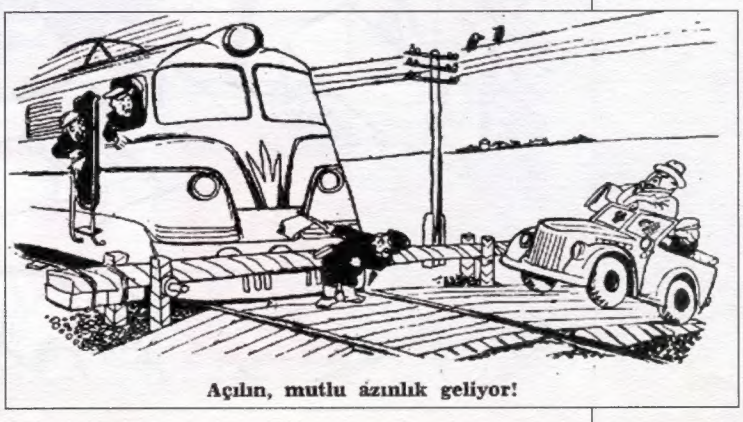

Açılın, mutlu azınlık geliyor!

Bülent Şeren'in bir çizgisi. Demirperde ülkelerinde mizahı içeren bir kitaba yaptığı karikatür.

Cafer Zorlu'nun bir çalışması.

Demirperde ülkelerinde yaşanan olayları politik ayarlarıyla ince bir mizah anlayışı ile yermek dönemin en sık başvurulan yöntemiydi. Hatta tek yöntemiydi...

Hasan Aycın'ın bir çizgisi.

Türkiye'de ilk kez ! "Mizah Kültürü" üzerine 10 kitap.

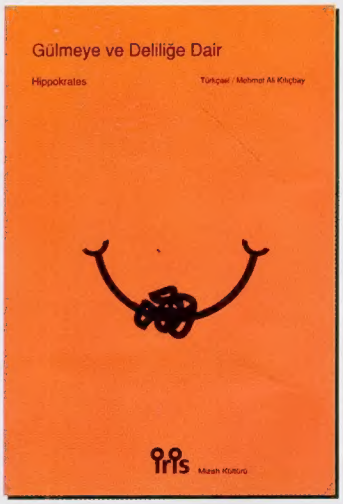

Hippokrates 1
Gülmeye ve Deliliğe Dair
Türkçesi: Mehmet Ali Kılıçbay
80 sayfa, 1. hm., **600.000 TL.**

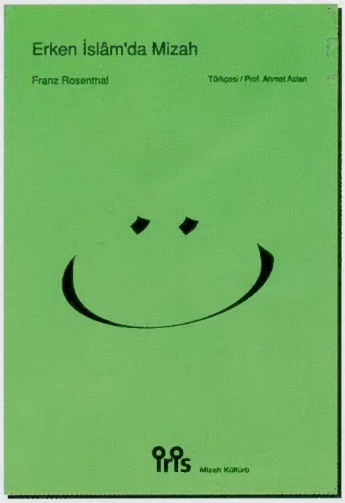

Franz Rosenthal 2
Erken İslâm'da Mizah
Türkçesi: Prof. Ahmet Aslan
264 sayfa, 1. hm., resimli, **1.700.000 TL.**

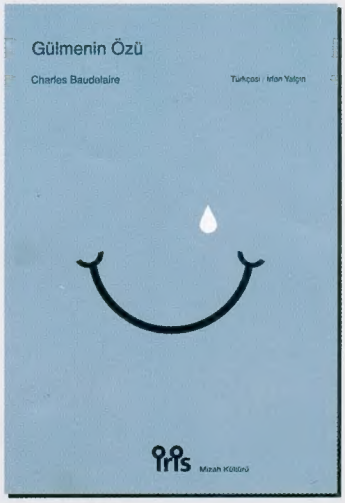

Charles Baudelaire 3
Gülmenin Özü
Türkçesi: İrfan Yalçın
136 sayfa, 1. hm., resimli **1.000.000 TL.**

Arthur Koestler 4
Mizah Yaratma Eylemi
Türkçesi: Sevinç Kabakçıoğlu, Özcan Kabakçıoğlu
144 sayfa, 1. hm. **1.000.000 TL.**

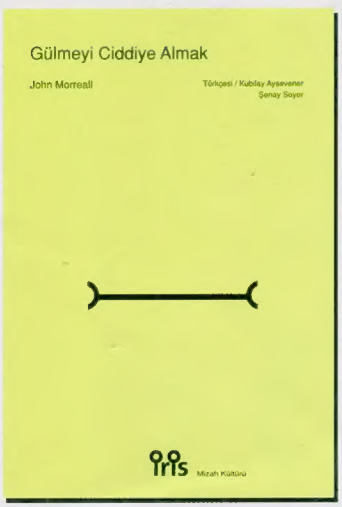

John Morreall 5
Gülmeyi Ciddiye Almak
Türkçesi: Aykut Aysevener, Şenay Soyer
216 sayfa, 1. hm. **1.500.000 TL.**

Turgut Çeviker 6
Karikatür Üzerine Yazılar
448 sayfa, 1. hm., s/b-renkli, resimli
2.800.000 TL.

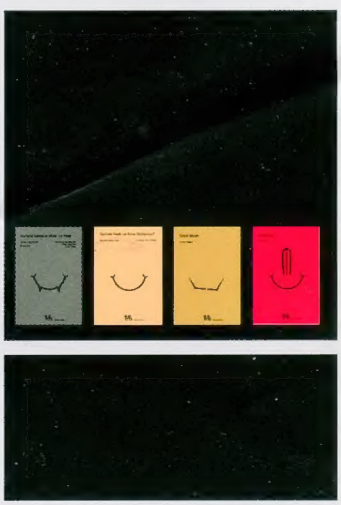

Yazışma Adresi: P.K. 41 Kadıköy 81301 İstanbul

Kitap Talep Formu

Adı Soyadı: .....
Adresi: .....
.....

Posta Kodu: .....
Şehir: .....
Telefon: .....

❑ Ödemeyi 673406 no'lu Posta Çeki Hesabına yatırdım.
❑ Ödemeyi İş Bankası Kadıköy Rıhtım Şubesi 2710139 no'lu hesaba yatırdım.

Talep ettiğim yayınlar:
❑ 1 ❑ 2 ❑ 3 ❑ 4 ❑ 5 ❑ 6
numaralı kitap/lar'dır.

Bu formu doldurduktan sonra makbuz fotokopisi ile birlikte lütfen 0.216 414 30 66 no'lu faks numarasına gönderiniz.

Kitapçılar için genel dağıtım:
Say Dağıtım: 0.212 528 17 54; Yeni Çizgi: 0.212 220 57 70

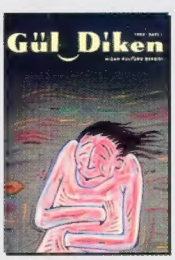

Yaz '93, Sayı: 1, 500.000 TL.

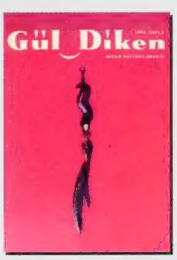

Güz '93, Sayı: 2, 500.000 TL.

Kış '94, Sayı: 3, 450.000 TL.

Yaz '94, Sayı: 4, 400.000 TL.

Güz '94, Sayı:5, 1.000.000 TL.

Sayı: 5, İngilizce, 2.000.000 TL.

Kış '95, Sayı: 6, 400.000 TL.

Yaz '95, Sayı: 7, 400.000 TL.

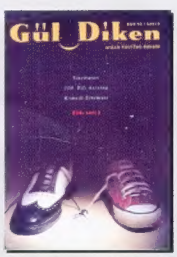

Güz '95, Sayı: 8, 750.000 TL.

Kış '96, Sayı: 9, 400.000 TL.

Yaz '96, Sayı: 10, 400.000 TL.

Güz '96, Sayı: 11, 400.000 TL.

Kış '97, Sayı: 12, 400.000 TL.

Yaz '97, Sayı: 13, 400.000 TL.

Kış '98, Sayı: 14, 400.000 TL.

Gül Diken

Türkiye'nin tek "Mizah Kültürü" dergisinin külliyatına sahip olabilirsiniz.

- 14 sayı kapak fiyatı : 6.500.000 TL.
  %25 indirimli fiyatı : 4.875.000 TL.
- 14 sayı+5.sayı İngilizce : 8.500.000 TL.
  %25 indirimli fiyatı : 6.375.000 TL.

Gül Diken 'nin tümünü ya da istediğiniz sayılarını, %25 indirimle edinebilirsiniz.

- Posta ya da kargo gideri tarafımızdan karşılanacaktır.

Yazışma Adresi: P.K. 41 Kadıköy 81301 İstanbul

Güldiken Talep Formu

Adı Soyadı: .....
Adresi: .....
.....

Posta Kodu: ..... Şehir: ..... Telefon: .....

❑ Ödemeyi 673406 no'lu Posta Çeki Hesabına yatırdım.
❑ Ödemeyi İş Bankası Kadıköy Rıhtım Şubesi 2710139 no'lu hesaba yatırdım.

Talep ettiğim sayılar:
❑ 01 ❑ 02 ❑ 03 ❑ 04 ❑ 05 ❑ 06 ❑ 07 ❑ 08 ❑ 09
❑ 10 ❑ 11 ❑ 12 ❑ 13 ❑ 14 ❑ 05_Özel Sayı (İngilizce)

Bu formu doldurduktan sonra makbuz fotokopisi ile birlikte lütfen 0.216 414 30 66 no'lu faks numarasına gönderiniz.

Lütfen fotokopi çektirerek fakslayınız.

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KÜLTÜR İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI KARAMİZAH MERKEZİ AYLIK YAYIN ORGANIDIR

YIL 1
SAYI 5
1998

MİZAH KÜLTÜRÜ

Türk kahramanlarını çizgiromana dönüştüren adam: Erol Abasız.

KARA

"BU DERGİ SİZİNDİR. ALABİLİRSİNİZ!"

BİR TEMSİL ÖNCESİ

ORTAOYUNCULAR BİR ARADA

GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZDE BÜYÜK BİR YERİ OLAN ORTAOYUNLAR : KAVUKLU HAMDİLER, KÜÇÜK İSMAİLLER